

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

Danes 20 strani

Zaradi praznikov bo naslednja številka „Slov. vestnika“ izšla prihodnjo soboto.

Uredništvo

LETNIK VI

CELOVEC, SOBOTA, 22. XII. 1951

STEV. 90 (459)

Čas je, da bi prešli od besed k dejanjem

V Ljubljani je bilo zasedanje Glavnega odbora Osvobodilne fronte Slovenije, na katerem je najprej predsednik vlade LRS in sekretar izvršnega odbora Miha Marinka v daljšem referatu govoril o notranjih gospodarskih vprašanjih, predvsem v zvezi z novim plačilnim sistemom, ter o zunanje-političnih vprašanjih. Govorec tudi o težkem položaju Slovencev v Italiji in Avstriji je poudaril: Nedvomno je, da nam nacionalna zavest in naša skrb za položaj naših bratov za mejami narekuje, da ob gonji, ki jo vodijo germanizatorični krogi v Avstriji, zlasti pa ob histerični kampanji v Italiji ne moremo ostati indiferentni. Po referatu Mihe Marinka je v diskusiji govoril dr. Šnuderl o svobodi vere v Jugoslaviji, član Glavnega odbora Vižintin pa je izčrpno poročal o političnem, gospodarskem in kulturnem zastopanju Slovencev v Trstu, o zatiranju tistih Slovencev, ki so ostali v Italiji in ki še danes ne uživajo niti najosnovnejših človeških pravic, kljub temu, da jim pripadajo te pravice ne samo po določbah mirovne pogodbe, temveč tudi po italijanski ustavi sami.

O vprašanju koroških Slovencev je bolj podrobno spregovoril izž. Pavle Žavcar-Matjaz in, med drugim poudaril:

Položaj Slovencev na Koroškem je popolnoma drugačen, kakor pa ga skuša dokazati del avstrijskega tiska. Dejstva dokazujejo, da imamo vso pravico biti zaskrbljeni zaradi dejanskega položaja slovenske manjšine v Avstriji. Kljub lepim besedam avstrijskih predstavnikov o njihovih namerah nasproti koroškim Slovencev in kljub vsem njihovim obljubam, se dejansko v vsakdanji praksi vedno bolj uveljavlja nasproti naši manjšini duh nestrpnosti in šovinizma. Tako se na primer v Avstriji spet vračajo na stare šovinistične pozicije s pogrevanjem vsenemške teorije o „vindišarskem“ narodu na Koroškem. Prvič v zgodovini koroških Slovencev so se oprijele te teorije tudi avstrijske oblasti in sicer pri ljudskem štetju v juniju letošnjega leta. Prvič v zgodovini koroških Slovencev so uporabljali pri določevanju obsevalnega jezika posebej slovenski in posebej „vindišarski“ jezik. Taka navodila so dobili številni komisarji od nadrejene oblasti.

Avstrijske oblasti še do danes uradno niso objavile rezultatov ljudskega štetja, kjer je bilo mnogo primerov nezakonitosti, groženj in potvorb, vendar razglašajo avstrijsko šovinistično časopisje, da so naštel komaj 3.000 Slovencev in okoli 20.000 „vindišarjev“.

Govornik je nato poudaril, da jugoslovanski narodi glede na to skupno z nami v naprej odklanjajo kakršne koli iz tega ljudskega štetja izhajajoče zaključke o narodnostnem stanju pri nas na Koroškem in obsojajo sramotne iz fašistične ropotarnice privlečene teorije o „vindišarstvu“.

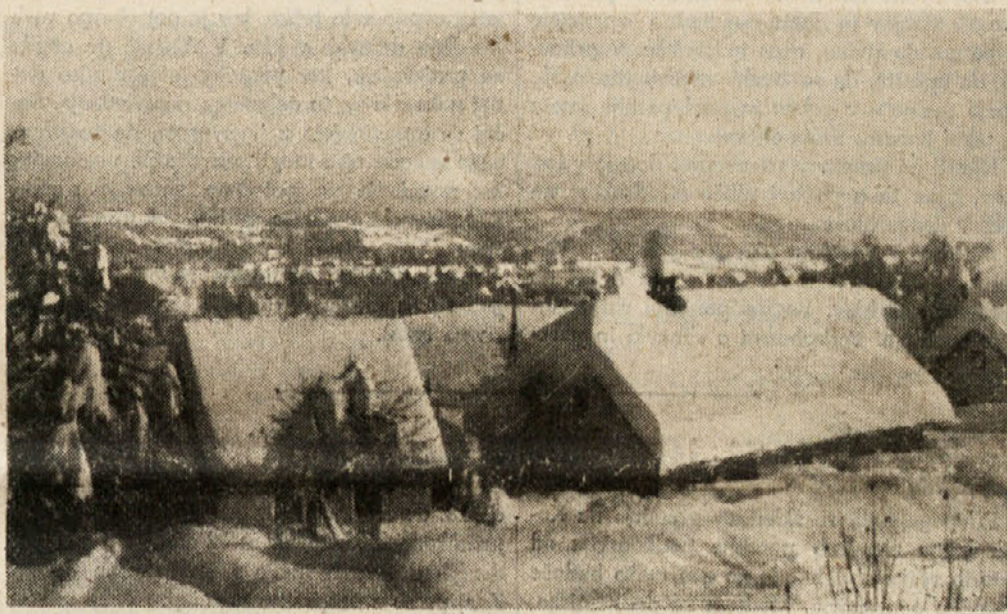
Ko je govoril o šolskem problemu pri nas, je tov. Žavcar izjavil, da sicer obstoji zakon o dvojezičnih osnovnih šolah iz leta 1945, dejansko pa se ta uredba le delno izvaja na polovici od 107 šol, za katere bi morala veljati. Kljub temu pa je postala tudi ta uredba o dvojezičnem šolstvu posebno letos predmet silovitih napadov avstrijskih šovinistov, proti katerim so tudi avstrijski demokratični krogi dokaj neodločni. Pouka v slovenščini morajo biti deležni vsi slovenski otroci na Koroškem, ne glede na to, ali in koliko njihovih staršev ima možnost in razumevanje, da to tudi izredno zahtevajo. Koroški Slovenci imajo vso pravico ne le do ljudskih šol, ampak tudi do slovenske srednje šole, slovenskega učiteljskega in slovenske kmetijske šole, to se pravi do vzgojnih

ustanov, kjer se bo poučevalo v materinščini. Kljub temu, da se koroški Slovenci za te svoje osnovne pravice bore že leta, pa doslej razen medlih obljub niso dobili v praksi ničesar. Mislim, tako je dejal tovariš Žavcar, da je čas, da bi tudi v tem pogledu avstrijske oblasti prešle od besed k dejanjem in storile s tem pomemben korak k vzpostavitvi dejanske enakopravnosti koroških Slovencev v Avstriji.

Nato je govoril o gospodarskem zastopanju naših kmetov in južnega dela dežele sploh in pri tem navedel krivice, ki so postale

slovensko ime in jim dajejo samo nemško, in podobno.

Vsa navedena dejstva dovolj jasno dokazujejo dejanski položaj koroških Slovencev — je govornik nadaljeval. Odločno moramo zato zavračati vedno bolj množično se avstrijske glasove, češ da so koroškim Slovencev že zagotovljene vse pravice, ki jim pripadajo kot nacionalni enoti. Povedati moramo, da so preuranjeni glasovi dela avstrijskega tiska, ki skuša s samovoljnim prirojanjem raznih izjav ustvariti videz, kakor da so vsa vprašanja Slo-

Vsem čitateljem, sotrudnikom in prijateljem vesele božične praznike želi Slovenski vestnik — uredništvo - uprava

posebno očitne v zvezi z volitvami v kmetijsko zbornico. Kljub vsem mahinacijam, je poudaril, pa so se slovenski kmetje pri volitvah v kmetijsko zbornico utrdili in s tem znova podkrepi svojo žilavost v borbi za enakopravnost. Nadalje je omenil tudi borbo bivših izseljencev za dokončno popravilo škode, odlok notranjega ministrstva, ki nam osporava obstoj šolskega društva, kakor tudi krivična dejstva, da slovenščina ni drugi uradni jezik na pretežno slovenskem področju Koroške, da Slovenci nimamo svojih predstavnikov v raznih uradih in ustanovah, da našim vsem jemljejo njihovo

vencev v Avstriji že dokončno rešena in s tem spravljena z dnevnega reda.

Pozdravljamo izboljšanje odnosov med našo državo in Avstrijo, tako je tovariš Žavcar zaključil svoj govor, in samo želimo, da bi se odnosi dobrega sosedstva še poglobili. Prav zato pa moramo tudi budno opazovati, kako se godi koroškim Slovencev in v kakšnih pogojih morajo živeti, ker smo prepričani, da je za tesnejše prijateljske odnose med obema državama nujno potreben tudi demokratičen odnos koroških in avstrijskih oblastnih forumov do slovenskega naroda na Koroškem.

Avstrijski sodnik odvzame zagovorniku slovenske zadrage besedo

Da bi prikril dejansko stanje na Koroškem, se del avstrijskega tiska vedno znova prizadeva, kako bi s splošnimi frazami prepričal svetovno javnost, da je za enakopravnost koroških Slovencev vzorno poskrbljeno. Nič ga ne moti, če dejstva govorijo prav nasprotno.

Šele pred dobrim tednom smo poročali, da se je moralo Slovensko šolsko društvo v Celovcu v obrambi proti nacističnim ukrepom, ki jih zagovarjajo tudi koroška varnostna direkcija in avstrijsko notranje ministrstvo, obrniti na ustavno sodišče z zahtevo, da ga z razsodbo zaščiti pred nadaljnjim kršenjem njegovih ustavnih zajamčenih pravic. Sodišče še do danes ni izreklo razsodbe. Medtem pa se je zgodil v Celovcu nov primer, ki nazorno kaže pristranski in krivični odnos avstrijskih oblasti do koroških Slovencev.

V torek bi se morala ponovno nadaljevati obravnava pred celovskim sodiščem v povračilnem procesu, v katerem se mora slovenska Hranilnica in posojilnica v Podravljah še po več ko šestih letih po zlomu nacizma boriti za povrnitev svojega posestva, ki so ji ga svojčas nasilno odvzeli nacisti in ga dodelili nemškemu priseljencu.

Pravni zastopnik Hranilnice dr. Mirt Zwitter je uvodoma izrazil svoje začudenje, da sodišče stalno menjava prisednike, s čimer jim je onemogočeno, da bi si ustvarili nepristransko sliko. Sodnik te ugotovitve ni hotel vzeti na znanje. Namesto protokoliranja se je brez povoda razburjal nad obširnostjo pisne vloge, s katero Hranilnica utemeljeno zavrača „strokovni“ izvid, ki ga je sestavil sodnijsko zapreženi izvedenec, trgovec z radio-aparati.

Ko je zastopnik Hranilnice upravičeno označil ta izvid kot nesramen, je pričel sodnik, ves zaripel v obraz, kričati in razsajati in se je spozabil celo tako daleč, da je nahrulil pravnega zastopnika Hranilnice z besedami: „ali ste ponoreli?“ nakar je prekinil razpravo in zapustil sodnijsko dvorano. Po povratku in po posvetovanju s prisednikoma pa je razglasil nezaslišani sklep sodišča, da se pravnemu zastopniku Hranilnice in posojilnice v Podravljah dr. Mirtu Zwitter odvzame beseda. Za ponovno razpravo pa naj Hranilnica imenuje drugega zastopnika.

Ta postopek sodišča, ki nasprotuje vsem osnovnim načelom nepristranske objektivnosti in grobo krši pravice koroških Slovencev pred sodišči, je nov, kričeč dokaz, kako si tudi odgovorni predstavniki avstrijskega sodstva zamisljajo enakopravnost našega ljudstva.

Nov rekord v parlamentu . . .

Dne 17. decembra je parlament končal svoje zasedanje in so šli poslanci na božične počitnice. Prezident parlamenta Kunschak je ob tej priložnosti izjavil, da je bilo na tem zasedanju opravljeno koristno delo in da lahko s pomiritvijo gredo na počitnice. Hkrati pa je poudaril, da je parlament v letošnji proračunski razpravi postavil nov rekord. V proračunskem odboru je namreč v 94 urah govorilo 253 govornikov, medtem ko je trajala razprava v parlamentu 74 ur in je govorilo 120 poslancev.

. . . in v vladi

Tudi zvezna vlada se lahko postavi z rekordom, ki je sploh edinstven primer v Evropi. V četrtek je namreč poteklo šest let, odkar je zvezni kancler ing. Figl sestavil koalicijsko vlado. In večina ministrov, ki so leta 1945 prevzeli odgovorne položaje, je prej ko slej ostala na mestu, kamor so jih ob sestavi vlade poklicali voditelji posameznih strank.

Redki jubilej so slavili tudi na seji ministrskega sveta dne 18. t. m., ko se je vicekancler dr. Schärff spomnil „plodnosnega sodelovanja“ obeh vladnih strank v zadnjih šestih letih. Čestital je kanclerju Figlu za obletnico in izrazil prepričanje, da bo imel pozneje sleherni član zvezne vlade občutek, da je bil soodgovoren in da je pomagal pri obnovi Avstrije v času, ki je bil odločilen za zgodovino države.

Zveza slovenskih zadrug v Celovcu, registrirana zadruga z omejenim jamstvom Celovec, Pavličeva ulica 7 Telef. 21-29

Vabilo

na občni zbor Zveze slovenskih zadrug v Celovcu, registrirana zadruga z omejenim jamstvom, ki se bo vršil v četrtek, dne 27. decembra 1951 ob 9 uri v dvorani delavske zbornice, Celovec, Bahnhofstrasse.

Dnevni red:

1. Otvoritev in pozdrav
2. proslava 30. letnega obstoja Zveze
3. poročilo upravnega odbora za poslovno dobo 1949/1951
4. poročilo nadzornega odbora za poslovno dobo 1949/1951
5. odobritev letnih računov za 1948, 1949 in 1950
6. določitev višine prispevkov članic Zveze
7. nove smernice za kreditne zadrage
8. možnosti razvoja našega zadrugištva
9. slučajnosti
10. zaključitev.

V slučaju nesklepnosti se vrši pol ure pozneje na istem mestu z istim dnevnim redom drugi občni zbor, ki je sklepčen pri vsakem številu zastopanih deležev.

Častna dolžnost vseh članic in članov je, da se občnega zbora in proslave 30. letnega obstoja naše zadrugne centrale udeležijo. Zveza slovenskih zadrug v Celovcu, r. z. z. o. j. Florijan Lapuš, l. r. predsednik

TRGOVINA SAMONIG BELJAK

želi svojim spoštovanim odjemalcem

vesele božične praznike in srečno leto 1952

Položaj Slovencev v Italiji

Kakor poročamo na drugem mestu, je na zasedanju Glavnega odbora OF tovariš Vižintin govoril o zastopavljanju Slovencev na Tržaškem ozemlju in v Italiji. Dejal je, da na Tržaškem ozemlju Slovenci ne uživajo enakopravnosti, katero jim priznava statut Svobodnega tržaškega ozemlja, zastopavljajo pa jih tudi v gospodarskem pogledu.

Zastopavljanje Slovencev je občutno tudi na šolskem področju. Slovencev nočejo dati samostojne šolske uprave, oblasti zastopavljajo slovenske šolnike pri nastavljanju in jih ne nastavljajo, če so bili zaradi svojega protifašističnega delovanja obsojeni od fašističnih sodišč. Kljub temu, da slovenski kmetje predstavljajo 90 odstotkov vsega kmečkega prebivalstva na ozemlju, odgovorne oblasti nočejo ustanoviti slovenske srednje kmetijske šole, pri čemer se izgovarjajo, da ne razpolagajo s potrebnimi finančnimi sredstvi.

V javnem poslovanju ne upoštevajo načela dvojezičnosti. Na sodiščih velja slovenščina za tuj jezik. Slovencev, katerim so fašistične oblasti z dekretom poitalijančile priimke, nočejo vrniti njihovih starih priimkov, temveč zahtevajo, da vlagajo prošnje, katerih rešitev zavlačujejo v nedogled. Na tržaški univerzi ni stolice za slovenski jezik, da niti ne govorimo o možnosti slovenskega študija na univerzi. Di-jakom, ki so dovršili srednjo šolo v Jugoslaviji, nočejo nostrificirati spričeval in diplom, čeprav je Zavezniška vojaška uprava v to privolila.

Tov. Vižintin je dejal, da italijanski šovinisti, ki imajo na Tržaškem ozemlju v rokah vso civilno oblast, potujčujejo slovensko ozemlje okrog Trsta, predvsem pa obalni pas od Trsta do Štivanja ter je navedel razne konkretne primere o naseljevanju Italijanov v slovenskih vaseh: Nabrežina, Sv. Križ, Devin, Štivan in Opčine.

Glede Slovencev v Italiji je dejal tovariš Vižintin, da so še dosti na slabšem od tržaških, ker ne uživajo niti osnovnih človeških pravic, ki jim pripadajo po vseh demokratičnih načelih italijanske ustave in mirovne pogodbe. Beneških Slovencev sploh ne priznavajo za Slovence, čeprav v Beneški Sloveniji na strnjeno naseljenem ozemlju živi celo po italijanskih statistikah od 50 do 60.000 Slovencev. Niti v Beneški Sloveniji, niti v Kanalski dolini nimajo Slovenci nobene slovenske šole. Otroke začnajo potujčevati že v otroških vrtcih, katere vodi znana fašistično-iredentistična ustanova Opera Nazionale Assistenza Italia Redenta. Starše, ki so poslali svoje otroke v slovenske šole v Gorico, je sodnik iz Čente poklical na zasliševanje in je zahteval od njih, da svoje otroke vpišejo na italijanske šole. Sedem županov iz občin Beneške Slovenije so prisilili, da so morali javno izjaviti, da Beneški Slovenci ne zahtevajo slovenskih šol.

Tovariš Vižintin je govoril o delovanju šovinističnih terorističnih tolpe v Beneški Sloveniji, ki so ob letošnjih občinskih volitvah preprečevale beneškim Slovencev postavljanje slovenskih kandidatnih list. Italijanske oblasti se prav nič ne zanimajo, da bi izsledile povzročitelje terorističnih akcij proti Slovencev.

Tov. Vižintin je poudaril, da italijanskim

Gottwald še ni zadovoljen

Radio Praga je objavil, da pričakujejo reorganizacijo češkoslovaške vlade. Na seji češkoslovaške vlade je predsednik Clement Gottwald izjavil, da so tuji imperialistični vojniki pripravljali pobeg bivšega generalnega tajnika partije Rudolfa Slanskega, ki je sedaj v zaporu. Gottwald je potem poudaril, da „likvidacija v partiji še ni končana“, kakor tudi to, da je Slansky bil voditelj zarote, v katere so bili zapleteni bivši zunanji minister Vladimír Klementis, bivši namestnik generalnega tajnika Marija Švernova in več drugih članov partije.

Radio Praga trdi, da so ustanovili novo nadzorstveno komisijo KP Češkoslovaške, za katere predsednika so postavili Jana Šaruta. Antonin Novotny in Antonin Zapotocky sta postala nova člana prezidija partije, medtem ko so Vaclava Kopeckega, ministra za informacije, sprejeli za člana političnega tajništva partije.

V oddaji v ruščini radio Praga poroča, da je število članov Centralnega komiteja KP Češkoslovaške priznalo, da je napravilo napako, ker ni razkrinkalo podtalne dejavnosti Slanskega. V zvezi s tem poudarjajo, da je CK KP Češkoslovaške Slanskega enoglasno izključil iz partije.

šovinističnim oblastem pri zatiranju Slovencev pomaga tudi Vatikan, ki je s pomočjo videmskega škofa Nogare izrinil slovenščino tudi iz cerkve. Od 47 čisto slovenskih župnij jih ima le 13 slovenskega župnika. Vse ostale slovenske duhovnike so premestili v Furlanijo, v slovenskih župnijah pa so nastavili Italijane, ki so preje šovinisti kot duhovniki.

Za goriške Slovence je tov. Vižintin dejal, da sicer imajo slovenske šole, ki pa niso priznane. Potujčevalna organizacija ONAIR je tudi že začela gospodariti po slovenskih otroških vrtcih.

Slinavka in parkljevka se nadalje širi

Posebno Zilja in Rož sta močno ogrožena

Po poročilu ANZ se je do 12. decembra t. l. slinavka in parkljevka razširila na Zgornjem Avstrijskem že na šest okrajev, kjer je v 14 občinah že na 19. kmetijah zbolela živina. Na Nižnjem Avstrijskem imajo v treh občinah treh okrajev tri kmetije slinavko in parkljevko. Prav tako imata Tirolska in Predarlška po en primer slinavke in parkljevke.

Nevarnost slinavke in parkljevke je tudi po naših krajeh velika, v okolici Trbiža že razsaja in sta zaradi tega posebno ogrožena Zilja in Rož.

Kmetovalci teh dolin, razumljivo pa tudi drugih okrajev in dolin, naj budno opazujejo svojo govejo živino, ovce in prašiče. V primeru, da opazite, da se živali močno slinijo, da imajo mehurje v gobcu in med parklji, javite to takoj županu svoje občine.

Hkrati pa prepovejte vsakomur dostop v vaš hlev, prav tako pa naj nihče od družine ne hodi v druge hleve.

Budnost je zaenkrat glavna zapoved za slehernega živinorejca. Varujte se, da drugi ne hodijo v vaš hlev. Bodite previdni pri živinskih kupčijah. Podrobnosti o slinavki in parkljevki so objavljene v današnji številki „Obvestil naprednih gospodarjev“ na 5. strani.

Na Koreji izmenjava vojnih ujetnikov

Pri pogajanjih za sklenitev premirja na Koreji delajo trenutno posebne podkomisije, od katerih vsaka obdeluje le po eno točko bodoče pogodbe o premirju. Medtem ko podkomisija, ki skuša določiti obliko nadzorstva nad premirjem, ni prišla niti za korak naprej, se je v komisiji, ki razpravlja o izmenjavi vojnih ujetnikov, posrečilo doseči bistven napredek. Z obeh strani so bili namreč predloženi sezname ujetih vojakov, ki je vsekakor prvi pozitivni korak k uresničitvi izmenjave. Prav v zvezi s tem uspehom pa so na drugi strani nastali novi zapletljivi, ker vsebujejo sezname, ki so jih predložili Severnokorejci in Kitajci, presenetljivo nizko število ujetih vojakov Združenih narodov.

Zavezniško poveljstvo je objavilo, da je bilo

Kakor na Tržaškem ozemlju, tudi na Goriškem ni v nobeni javni ustanovi dvojezičnosti.

Tovariš Vižintin je omenil še razne druge primere zatiranja Slovencev v Italiji in je poudaril, da bi morala italijanska vlada, preden je zahtevala revizijo mirovne pogodbe, izpolniti vsaj tiste obveznosti v odnosu do slovenske manjšine, ki jih je prevzela s podpisom mirovne pogodbe. Poleg tega pa bi italijanska vlada s takim ravnanjem prispevala tudi k ustvarjanju boljših odnosov med Jugoslavijo in Italijo, ki so potrebni za sporazum o ureditvi tržaškega vprašanja.

ljevki so objavljene v današnji številki „Obvestil naprednih gospodarjev“ na 5. strani.

Poročilo ANZ od 15. XII. pa navaja, da se je slinavka in parkljevka na Tirolskem razširila na nadaljnja tri posestva, na Zgornjem Avstrijskem pa so bili novi pojavi na 18 kmetijah v nadaljnjih šestih občinah, tako da je bila tega dne bolezen javljena v 8 okrajih z 20 občinami in 37 kmetijami.

Cepilo in sicer tri sto litrov bo predvidoma prišlo iz Francije šele danes. Kakor poročajo, je za cepilo zelo težko, ker je potreba po vseh sosednih državah velika. V Avstriji pa cepila ne proizvajajo, ker pristojne oblasti niso doslej pokazale za to nobenega razumevanja. Sedaj se opravičujejo z izgovorom, da tozadevnega zavoda niso mogli pravočasno ustanoviti, ker pogajanja za potrebno zamenjavo zemljišč, kjer bi poslopje gradili, še niso zaključena. (Kakor da bi v celi Avstriji ne bilo primerne objekta za takšen zavod. Gospoda pač misli: živila birokracija, kmetom pa naj živina orka).

do 13. decembra ujetih približno 70 do 80.000 južnokorejskih vojakov in 12 do 14.000 vojakov drugih držav, ki imajo svoje čete na Koreji. Zdaj pa so z nasprotni strani predložili sezname, ki vsebujejo le 11.559 ujetih zavezniških vojakov, od katerih je 3198 Američanov, 919 Britancev, 234 Turkov in 66 drugih državljanov, Francozov, Avstralcev, Kanadcev in Japoncev, ostali pa so južni Korejci. Med ujetniki, ki jih navaja seznam, je tudi poveljnik ameriške divizije, generalmajor William F. Dean. V seznamih torej manjka kakih 80.000 imen vojakov, o katerih ujetosti pa Kitajci in Severnokorejci nočejo govoriti.

Seznam, ki jih je predložilo zavezniško poveljstvo, navajajo imena 132.474 kitajskih in severnokorejskih vojakov.

PO ŠIRNEM SVETU

Pariz. — Izvršilni odbor UNICEF je določil 155.000 dolarjev za pomoč žrtvam poplav v Italiji in to v zvezi z resolucijo, ki jo je 21. novembra izglasoval socialni odbor OZN.

Haifa. — Nekaj stražnikov, ki so skušali spraviti z ladje stakajočo posadko, so stakajoči vrgli v morje. Na pomoč so prišli nato policijski in mornarski oddelki. Prišlo je do spopada, v katerem je bilo več oseb ranjenih. Posadka se je morala izkrcati.

Pariz. — Svečanost za razglasitev Idrissa El Mahdi el Senussija za kralja Libije bo verjetno še pred koncem leta v smislu sklepa Združenih narodov, ki so določili 1. januarja 1952 zadnji rok za proglasitev Libije za neodvisno in suvereno državo.

Ne morejo pozabiti, česar so se naučili

Minilo je sicer že več kot šest let, odkar je odzvonilo smešnemu pozdravu nacističnih oblastnikov, ki so s svojim „Heil Hitler“ ob vsaki mogoči in nemogoči priložnosti peli hvalo svojemu firerju, kljub temu pa se dogaja še danes, da nekateri posamezniki še vedno ne morejo pozabiti teh časov.

Tako je moralo ljudsko sodišče v Linzu pred kratkim obsoditi dve osebi na šest mesecev strogega in poostrelega zapore. Prvi obtoženec, Ferdinand Fleißner, je v pijanosti nekega ameriškega vojaka očitno zamenjal s kakšnim nekdanjim hitlerjevim borcem in ga strumno pozdravil s „Heil Hitler!“ Drugi kršilec zakona, neki „Volksdeutscher“ Franc Putschögl, pa je dal izraza svojemu razpoloženju s klici „Heil Hitler! Sieg Heil! Oesterreich muß nieder!“ Kakor piše celovski dnevnik „Die Neue Zeit“, se je Putschögl en dan pred izbruhom svojega junaštva udeležil nekega VdU-jevskega zborovanja.

Po vsem tem izgleda, da so ljudje, ki nikakor ne morejo pozabiti, česar so se naučili v komaj pretekli dobi. Mogoče pa je za take ljudi prav zapor najboljša šola pozabljenja.

Avstrijska diploma za jugoslovanskega kiparja

Pretekli teden je profesor Einberg v akademiji likovnih umetnikov na Dunaju podelil častno diplomu Avstrije znanemu jugoslovanskemu kiparju Ivanu Meštroviču, ki je zdaj vseučiliški profesor v Združenih državah Amerike.

Meštrovič je pred 50 leti obiskoval dunajsko akademijo likovnih umetnosti, v svoji domovini Jugoslaviji pa je vzgojil nov rod likovnih umetnikov, katerih dela so znana daleč preko meja domovine. Pri Meštroviču se je šolal tudi kipar Matijevič, ki je izdelal spomenik padlim borcem proti fašizmu v Št. Rupertu pri Velikovcu in v Selah.

OSKRUNJENA STOLETNICA

Visoke cilje so imeli pred očmi naši predniki, ko so pred sto leti postavljali temelje Mohorjevi družbi v Celovcu. V teku let in desetletij se je razvila v eno največjih in med širokimi ljudskimi sloji močno priljubljenih slovenskih knjižnih založb. S svojim široko zasnovanim, najrazličnejša življenjska področja zajemajočim književnim programom si je v teku stoletja pridobila nesporne zasluge pri izobraževanju našega ljudstva, pri oblikovanju, dviganju in utrjevanju njegove narodne zavesti, njegove kulturne ravni in gospodarske razgledanosti. V odgovorni zavesti svojega narodno-kulturnega poslanstva je pritegnila k sodelovanju širok krog kulturnih delavcev iz vseh delov slovenske zemlje. Dolga vrsta pomembnih slovenskih zgodovinarjev, prirodoslovcov, gospodarstvenikov, zdravnikov, naravoslovcov, glasbenikov in drugih ustvarjalnih slovenskih ljudi je posredovala po Mohorjevi družbi svoje znanje širokim slovenskim ljudskim množicam. Nesmrtna dela slovenskih pesnikov in pisateljev je slovensko ljudstvo po njenih knjižnih izdajah spoznalo in jih vzljubilo kot glasnike svojega hotenja. Jurčič, Aškerc, Stritar, Gregorčič, Meško, Finžgar in Cankar, da omenimo le nekatere, so preko celovške Mohorjeve s svojo umetniško besedo in pesmijo dramili naše ljudstvo, mu budili samozavest in narodni ponos ter ga povezovali v nerazdružljivo celoto.

Kot dan od noči pa se od te stoletne slovenske knjižne ustanove razlikuje današnja Družba sv. Mohorja v Celovcu. Popolnoma podrejena protislovenski politiki nemškega škofijskega ordinariata v Celovcu je postala skoro izključno torišče pisane družbe narodnih izkoreninjencev, ki so se v

najtežjih letih zgodovine slovenskega naroda izkazali kot prodani sodelavci nemških nacističnih in italijanskih fašističnih osvajalcev, po vojni pa se raztepli po zapadnem svetu, od koder skušajo v svoji zaslepljenosti blatiiti lastni slovenski narod, ki se je v nepopisnem trpljenju otrešel suženjskih verig in si ustvaril svojo svobodno državo in bratski skupnosti z ostalimi jugoslovanskimi narodi.

Treba je samo bežno prelistati letošnjo zbirko knjig celovške Mohorjeve družbe, in že postane vsakomur jasno, kakšnemu namenu služijo in kaj hočejo njihovi pisci doseči: zanetiti med koroškimi in vsemi ostalimi zamejskimi Slovenci bratomorno medsebojno sovraštvo in jih duhovno odvojiti od matičnega naroda v Sloveniji.

Zaman iščemo med letošnjimi knjigami celovške Mohorjeve družbe vsaj nekaj tega, kar bi odgovarjalo njenim pravilom. Namesto „verskih, leposlovnih in splošno koristnih knjig“ kot jih predvidevajo na platnicah koledarja tiskana pravila, vsebuje že ta sam pretežno strupene politične članke najbolj razvpih domobraskih in belogardističnih ubežnikov. V knjigi „Cez izaro“ pa se je z bednimi prispevki zvrstila cela rajda bivših nemških in italijanskih sodelavcev in narodnih izkoreninjencev.

Zato ni čudno, če je vsa slovenska javnost ogorčeno obsodila to knjižno zbirko in jo temu primerno ocenila. Pod naslovom „Politični pamflet“ ugotavlja „Slovenski poročevalec“: Celovška Mohorjeva družba, ki je pod pokroviteljstvom celovškega škofijskega ordinariata, je prelomila stoletno tradicijo in je namesto literarno-umetniških del v letošnji knjižni zbirki izdala izbor do-

mobraskih propagandno-političnih člankov.“ — „Ljubljanski dnevnik“ pa v članku, ki sta ga objavila tudi „Primorski dnevnik“ v Trstu in „Borba“ v Beogradu piše med drugim: Mohorjeva knjižna zbirka za leto 1952 ni pisanje, kot bi ga človek pričakoval po statutu te cerkvene družbe. Nasprotno, je zbirka izrazito politično propagandnih člankov, polnih zagrizenega sovraštva do naše države. Posvečena je vzgajanju izdajalcev v službi tujih sovražnikov slovenskega ljudstva. Možnost objave je dal celovski škofijski ordinarijat, ki vodi Mohorjevo družbo. Zbirka torej kaže tudi odnos koroške cerkvene hierarhije do Jugoslavije. Knjižna zbirka je izrazito političnoprofandna literatura, ki izraža željo vmešavanja v notranje jugoslovanske zadeve in je zato toliko bolj obsojanja vredna.

Koroški Slovenci, ki se čutimo kot živ del slovenskega naroda, k temu samo še ugotavljamo, da se vsebina letošnjih celovških Mohorjevih knjig uvršča med najhujše protislovenske izpade v avstrijskem nacističnem tisku, ki imajo en sam cilj: razbiti enotnost slovenskega ljudstva na Koroškem in ga odtrajiti slovenski celoti. Tokrat se ta cilj sicer skriva pod plaščem slovensko pisane besede, krščanstva in vere. Krinka je preveč očitna, da bi naše ljudstvo za njo ne prepoznalo pravega obraza.

Nedvomno si je večina koroških Slovencev osvojila oceno, ki jo je izrekel slovenski duhovnik v Rožu, ko je o letošnjih knjigah celovške Mohorjeve družbe dejal: Kar se je obetalo kot jubilejna izdaja, se je izkazalo kot vse obsodbe vredna skrunitev stoletnice.

Anton Vodnik:

Sveta noč

Naša vas je Betlehem.
Nocoj nikamor ni daleč.
Daljave so se stisnile...
kakor vrtovi, sami vrtovi,
so krog nje se razvrstile —
da bo imela krajšo in slajšo pot
Marija k nam.

Vesoljstvo iz dna
v srebrnih valovih udarja
ob našo vas.

In vendar smo kakor od daleč se zbrali
za sinjimi okni,
kot v cerkvi smo na mizi luč prižgali...
Nocoj ne bomo spali.

Morda sta se zakesnila?
Ena je izba zanjo pripravljena.
Čujmo, kdaj v veži zazveni.
Marijina stopinja...

Nađ našo hišo zvezda gori.

Nocoj imaš, žena, še lepše oči.
In kogar pogledaš —
vsak v čudni svetlobi stoji.

Tedaj se angel oglasi.

Ivan Cankar:

Božična zgodba

Bilo je blizu pred božičem, ko sva govorila
z znanecem o tistih ganljivih s solzami namoče-
nih božičnih zgodbah, ki jih beremo vsako leto
v svobodomiselnih in židovskih časopisih.

„Nikar me ne zasmehuj!“ je rekel znanec.
„Jaz berem tiste zgodbe vse po vrsti; kolikor
bolj so neslane, toliko bolj me ganejo... Nič
drugega ni, kakor z onimi zaničevalnimi in
opljuvanimi šundromani. V družbi jih človek
po iškarjotsko zataji, na stranišču pa jih bere.
Ne pomaga nič! Saj vem, da je vse skupaj gre-
hotna neumnost, ali človek je po svoji naturi
bolj k neumnosti nagnjen nego k pameti... In
še nekaj drugega je vmes, nekaj resnega.
Bral sem tako bridko storijo in toliko, da se
nisem razjočal. Kaj da so počeli in kako so se
ljubili v tisti bridki storiji, več ne vem. Genila
me je ena sama beseda, ki jo je bil lačni štud-
dent napisal najbrž čisto-ponevedoma. To je
namreč vsa skrivnost teh zgodb; človeku je tre-
ba besede začetnice, treba mu je šepetalca, da
začne v njegovem srcu razločno govoriti stare,
sladke otroške bajke. Takih besed začetnic ni
v resničnem življenju, tudi v umetnosti jih ni.
Resnično življenje te pobije s kolom na tla,
umetnost ti razgali dušo v ogledalu. Edini

šund pozna te blagoslovljene besede, ki se jih
sramujeta umetnost in življenje.“

Znanec je pil v dolgih požirkih, cmokaje in
z zatisnjenimi očmi; nato pa je pravil:

„Poznam božično zgodbo, ki je od kraja
do konca resnična. Zato ni prava božična
zgodba, ni ganljiva in ne pretresljiva; treba
bi bilo šele, da bi jo spretna roka lačnega štud-
enta preustvarila v šund.“

Starec sedi za pečjo in čaka, da mine pol-
nočnica. Vsakih pet minut zapoje zamolklo ve-
liki zvon od farne cerkve svetega Pavla.

„Mislim, da so že pri povzdigovanju!“ pravi
starec; skloni glavo, potrka se po prsih ter se
pokriža. Noge ima preko kolena ovite z žak-
ljevino. Pred seboj na mizi, kjer se dimi dre-
motna svetilka, ima tobak, pipo in steklenico
žganja. Peč je še topla, v izbi pa je mraz.

Starec je zaspal in lačen. Soseda mu je bila
obljubila, da mu koj po polnoči prinese peče-
no krvavico.

„Ali kdaj bomo že pri kraju!“ vzdihne ža-
lostno. „Zdaj so šele pri povzdigovanju in pol-
nočnica se vleče, vleče!“

Vajen je bil samote in dolg čas mu ni bilo
nikoli. Tisti večer pa ga je obšla misel, da bi
ne bilo neprijetno, če bi imel poleg sebe mačka
ali psa. Mlado, belo mehkužno mačico, ki bi
mu predla v naročju; ali črnega psa, ki bi dre-
mal v klopič zvit za pečjo, ozrl se včasih nanj
s svetlimi očmi ter narahlo pozibal z repom.

Prižgal si je pipo, da bi ne zaspal. Vzel je
poleno izpod peči in ga skrbljivo potehtal v
roki. Drva so draga in zima je dolga. Spustil
je poleno na tla in se resneje ovil z žakljevino
okrog nog.

„Da bi človeka noge ubogale! Stopil bi mogoče
in se koj ugreel!“

Potegnil je močno iz pipe, da so se mu lica
globoko udrla; ali pipa je zamolklo zažujljala
v cevi ter ugasnila; ker je ni maral več pri-
žgati, jo je položil na mizo. Nato je sklenil roke
v naročju, povsobil glavo in zadremal.

V poldremavici so mu prihajale v dušo mis-
li, presekokoma, posamezno in v gručah, kakor
hodijo ljudje od maše.

„Čudno je, o čudno, da sem tako strotno
sam pod svetim Bogom! Še sneg, ta mrtvi sneg
se pogovarja s soncom, jaz pa se nimam s
kom!“

„Kako bi zameril tebi, ti družica moja, ki si
šla tako zgodaj počivat, ker si bila trudna! Štirje
so te nesli, jaz sem šel za njimi in nisem
nič jokal; nič nisem jokal, grešnik, le v blato
sem gledal, ki se je mrežilo po cesti. Ali zdaj
me vidiš, vidiš me skozi okno, saj ni zagre-
jeno!“

„Kako bi zameril vam, tovariši, prijatelji
moji! Segli smo si v roke, nič nismo rekli;
zdavnaj je že. Koder koli blodite, kjer koli sa-
mujete, pod snegom in križem, pozdravljeni!“

„Ali kako šele bi vam zameril, sedmeri
vrabci moji?“

„Sedmero vrabcev sem imel; ko so bili god-
ni, so sfrfotali bog ve kam, gnezdo je veter
razdejal.“

„Prvenec moj, klical sem te mnogo kdaj, ali
si me slišal? Pot je dolga in zamudna. Če si
me slišal, ne zameri staremu, da je nadložen
in emerav. Zdaj si gospod, nosiš črno sukno.
Oženjen si, otroke imaš, bele metulje, veselo.
Nocoj ste v topli izbi, luč gori pred jasticami,
otroci kriče, ti plešeš z njimi, ziblješ jih v na-
ročju. Rad bi vas videl, vsaj skozi ključavnico.
Ne bodi hud, če ti potrka na okno ta moj
spomin!“

„Dragi moj, ti si gospod še večji, roko ti
poljublajo; tudi jaz bi jo poljubil, da bi mogel
do nje. Ali kam bi s temi bolnimi nogami?“

„Oj vsi moji, vseh sedmero! Saj vas ne va-
bimo v gnezdo, godnih, kakor ste! Le včasih
bi rad videl, kako frfotate pod svetlim soncem.
Ali, joj meni, tudi oči so mi že opešale, ne vi-
dim tako daleč!“

„Ne zameri pa mi ti med vsemi, zadnja mo-
ja, najljubša, ne zameri mi, da sem tako sam
in da bi te rad videl. Prav pohlevno pridem,
prav spodobno te pozdravim... Mein Kom-
pliment, gnädige Frau!... Le tvoje oči bi rad
videl, tiste plave, le jamice v tvojih licih...
saj je še vse tako, kakor je bilo, čeprav si ob-
lečena v žido. Potrkam ti na okno prav na
rahlo, samo z nohtom, da se malo začudiš...
tenk... tenk...“

„O Bog, hudo si udaril človeka, grošnika, z
marsikatero boleznijo in nadlogo; najhujše pa
si ga udaril s samoto!“

„Krojač sem bil, o j slab krojač, nepreuda-
ren! Blago, kolikor mi ga je bilo dano, sem bil
razrežal na sedmero kosov, za sedmero toplih
sukenj; zame ni ostalo nič. Zdaj si pokrivalam
ta stara kolena z žakljevino... z žakljevino.“

Soseda ga je stresla za rameni, starec se je
zdrnil. Na mizi je stal krožnik s prijetno č-
šečo pečeno krvavico.

„Kaj se vam je hudega sanjalo? Tako mogoče
ste vzdihovali, da se je človeku srce paralo!“

„Hude sanje, botra hude sanje! Bog nas
odreši takih sanj... hujše so od boleznij in
hujše, mislim, od same smrti!“

Taka je bila božična zgodba, ki mi jo je
pravil znanec. Ko je končal, je hlastno posegel
po kozarou in oči je imel nabrekli od solz;
jaz pa sem se začudil.

„Ta zgodba res ni da bi se človek jokal!“

„Kaj zgodba!“ je zamahnil široko. „Saj sem
rekel, da ni zgodba... čisto navadna, vsak-
danja strahota je! Tisti starec je moj oče in
jaz sem tretji med sedmerimi!“

M. N.

V božični noči

Utripajoče svetlikanje se je pomikalo v do-
lino. Škipala in pela je bela cesta pod nog-
mi, trde snežne grudice so pršele izpod nog.
V dolini je zvonilo ubrano in slovesno. Ljud-
je so stopali v gručah ali po dva skupaj, toplo
zaviti do ušes v suknje in velike rute, iz naglo
sopečih ust se je kadila para. Male svetilke, ki
so jih nosili v rokah, so mežikale v noč. Med
raztrganimi oblaki so trepetale zvezde in ka-
dar je izza oblaka posijal mesec se je zaiskri-
la vsa bela ravan v milijonih, drobnih, drob-
nanih zvezdic.

Minkino srce je bilo širom odprto. Oči so
zrle veliko in strmeče v belo noč, pesem zvo-
nov je odzvanjala v njeni duši kot mogočni
angelski „hosana“. Tako čudno skrivnostno
je bilo vse okrog nje in tako majhna in ubo-
ga je bila ona v tej čudežni noči.

„Stopi, Minka, stopi, kaj dremaš!“

Teta s sestrično in mlajšim bratom je po-
stala in počakala.

Minka je stopila hitreje, jih dohitela, toda
že čez par korakov je zopet zaostala. Motilo
jo je govorjenje tete, motila jo je bližina dru-
gih ljudi sploh. Bolj kot kedaj prej je nocoj
čutila potrebo po samoti.

Šla bi čisto sama v goro, ki mogočna, bela
in mizla zaslanja pogled. Mimo tistih smrek
bi šla in čez hudournik, ki molči, ves obit v
led in čez spečo senožet do tistega kozolca,
kjer je poletel sedela z poštarjevimi študentom
doli iz trga in ji je takó čudno lepo govoril o
domači dolini.

Tam doli se je vtil zelenomodri trak reke,
„zelenomodri trak“ je rekel, mimo gričev, mi-
mo lok in njiv, mimo pokopališča na hribčku,
kjer spi pesnik, ki je za živa tako lepo opeval
te zelenomodre valove. Beli domovi čepe ob
belih cestah in tam daleč na križpotju, komaj
viden v daljavi, ponosni dom, prelepa doma-
čija njenih starišev.

Tedaj je njeno mlado srce vklenilo vase res-
nično lepoto, ki ji jo je pokazal in s tisto lepo-
to je vtonilo vanjo tudi njegovih dvoje oči.

Šla bi nocoj sama v goro, da bi gledala belo
božično noč njenega doma, da bi prisluhnila
šepetu prebujenega srca.

„Saj spiš, dekle! Glej, vsi so že pred nami,
še v cerkev ne bomo mogli. In nocoj bo igral
na gosli poštarjev Slavko.“

Slavko! Ko je bila včeraj v trgu, sta govo-
rila, povedal ji pa ni, da bo pri polnočnici svi-
ral na gosli.

Sestrična jo je prišla za roko in morala je
pohiteti. Že so dospeli do prvih tržkih hiš. Iz
oken je sijala luč. Tu in tam so stopili na cesto
glasni ljudje, se veselo pozdravljali in hiteli
proti cerkvi. Trg pred cerkvijo je bil živahen
kot ob nedeljah po deseti maši in še bolj. Moš-
ki so stali v gručah in naglo vlekli še posled-
nje dime iz svojih pip in cigar. Fantje so ži-
vahno govorili, se prestopali z noge na nogo
in bliskali po dekletih, ki so mimo njih bežale
v cerkev. Skozi široko odprta vrata je sijala
svetloba daleč ven na cesto.

Minka se je prerila do srede cerkve. Tam
se je naslonila na steber in dvignila obraz k

oltarju. V sinjih očeh so utripale luči, dekliška
usta so trepetala molitev, ko ni bila molitev.

O, Jezušček mili! O, veliki, svetli praznik
božični! O, bela, skrivnostna noč!

Pritisnila bi čelo na kamenita cerkvena tla
in jokala bi solze sreče.

Zabučale so orgle. Vonj po kadilu se je raz-
širil po cerkvi. Množica se je priklanjala, se
trkala na prsa; vsi obrazi so razodevali blažen
mir.

Potem je utihnilo petje vernikov in v tišino
so zapele gosli. Pesem so spremljale orgle.
Sprva skromna ponižna melodija se je dvig-
nila, rastla, trgala se iz duše, poveljevala,
molila. Sredi vriska je padla v skrivnostno raz-

Zimska romantika

Foto Weiss

mišljanje, v tiho prošnjo. Trepetajoča je raz-
krivala ljubezen in končno izvenela kot glo-
bok vzdih iz sproščenega srca.

Ljudje so se ozirali na kor, si priznavajoče
prišepetavali.

„Lepo, kaj?“ jo je dregnila sestrična.

Minka je molčala. Slonela je ob stebru in z
odsotnimi očmi stremela v nügljanje na oltarju.

„O, Jezušček, ti ljubi, sladki Jezušček!“ je
klicalo srce. In potem se je spozabilo in zaih-
telo: Slavko! Slavko!

Pred cerkvijo se je teta ustavila z botro iz
sosednje vasi. Postali sta in se na široko raz-
govorili.

„Pa stopite naprej! Z botro že prideva za
vami,“ je rekla teta.

Šli so. Minka je hitela, da pridejo čimprej
na polje, izven glasnega govorjenja ljudi. Ko
so šli mimo zadnjih hiš, je prihitel za njimi
Slavko.

„Pa se vam mudi domov! Teta vas ne bo
mogla dohčeti, videl sem jo še pred cerkvijo.“

Pristopil je in vsemi trem stisnil roko:

„Vesele praznike!“

Minka je rahlo trepetala. Pridržal je njeno
roko v svoji in jo pogledal:

„Ali te tako zebe. Minka?“

Ker mu ni odgovorila, — saj ji je bilo grlo
kot zavezano — je nadaljeval:

„Videl sem te v cerkvi, tako čudna si bila.
Mislim, da ti je slabo.“

„O ne, bilo je zelo lepo.“

Pogledal jo je začudeno, naglo, potem se je
nasmehnil:

„Da, Minka, lepo je bilo. Videl sem, da si to
res občutila.“

Šla sta molče za onima dvema. Stopinje so
enakomerno škripale v snegu. Svetlo je sijala
mesečina na prostrano belino. Gore so stale
mrke in ponosne, čisto tiho je žuborela reka
skozi noč.

Obstal je na klancu in se ozrl nazaj.

„Se spominjaš, kako sva gledala s senožeti
v našo dolino? Nocoj je kraj ves drugačen;
tih je, sam vase zaprt. Še voda šumi le prita-
jeno in smreke ob poti stoje kot začarane. Še
ti, Minka, si tako velika, tiha in bela, da ne
vem, kako bi govoril s teboj...“

Njegov glas je bil zastrt.

„Se me bojiš?“ se mu je nasmehnila, da so
se zasvetili beli zobje in je oživel ves skriv-
nostni obraz.

„Ne, sedaj ne več, da si le spregovorila.“

Šla sta počasi dalje.

„Ko sem stal na koru, sem videl le tebe in
sem čutil nepremagljivo željo govoriti s teboj
še nocoj. Ti si kos moje domovine. Ti si otrok
mojih gora. Minka. V tebi je vrednost in sve-
žina našega ozračja. V tvojih očeh je modrina
domačega neba. Ko me izpusti šola, se vrnem
domov in ostanem tu vedno.“

Zastal je, dvignil njen obraz k sebi: „Tudi
ti čutiš tako, vem. Zato boš prišla k meni in
ostaneš pri meni.“

Vrh klanca sta stala, dva mlada človeka
sredi božične noči. Bela luč je sijala na njegov
resni obraz in Minkino srce je molilo: „Slav-
ko! Slavko!“

In se je spozabilo in zaklicalo:

„O, Jezušček, mali sladki Jezušček!“

Milan Lipovec:

Mir ljudem na zemlji

Več tisočletij že oznanjajo preroki
vodniki narodov, plemen in verski žreci
vesoljni mir na zemlji, bratsko spravo.
Omamljajoče človeštvo s pestrimi simboli,
z zvezdami eni, drugi s križem v roki
vabljuje govore na javni leci,
kako jim ni za čas in ne za slavo,
marveč za mir in za triumf pravice.
Na čelu tisočev postanejo oholi
mogočniki: v jeklene ptiče
spreminjajo pohlevne golobice
in angele miru. Izrabljajoč postav-
e v krvavih rekah močijo zastave
in z oljčno vejico — krope mrljice

Božični običaji po širnem svetu

Skandinavija, dežela prostrano raztresenih naselij, je na božični večer še prav posebno povezana v družinskem krogu. Cerkve so daleč vsaka sebi, zato se je treba zgodaj odpraviti na daljno pot. Cele karavane se pomikajo v blede polarni svetlobi skozi zasnežene poljane in gozdove, čez zamrznjene reke in jezera. Peš prihajajo le bližnjiki, vsem drugim služijo sani in smuči. Med polnočnico se ta ali oni mladenič kradoma izmuzne iz cerkve in zunaj na tihem prepreže konje iz enih sani v povsem tuje sani. To je zmešnjava, ko se po polnočnici zgrne vse na plan in vsakdo hiti, da bi bil prvi doma, ker bo po stari veri on imel potem prihodnje leto najboljšo žetev.

Doma jih že čaka gospodinja z večerjo. Najprej se prikadi pred polnočkarje mastna svinjska juha, ki ji sledi lutibik, Nordijcem posebno ljuba jed. V močno opoprani apneni vodi, pomešani z gorčico in z drugimi izdatnimi začimbami, so tri dni kuhali mastnega karpja, da bo krasil svetonočno mizo in radostil lačne in premrzle božičkarje. Tudi na živino ne pozabijo. Za praznike prejme dvojni delež. Pučke krmijo posebno vneto z zrnjem in z drobtinicami božičnega kolača, da bo vsa narava srečna in zadovoljna.

Premožnejši meščani se že četrta leta prej pripravljajo na božično praznovanje. Preskrbe se z omelo, drevesno zajedavko, znano in priljubljeno tudi pri nas. Morajo jo uvažati, ker je že verski kult stare dobe omelo na hrastih med Nordijci močno skrčilo, krščanski gorečniki pa so kasneje drevje, na katerem je omela rasla, zatrdili, in tako v vsej Skandinaviji in Angliji omele sploh več ni. In ravno te dežele je za božične in novoletne praznike porabijo največ. Ob pomanjkanju omele okrasijo za božič meščanske domove bogato okitena jelka, ki jo otroci oropajo njenih dobrot že na sveti večer. Za otroci obdaruje božiček odrasle, prej pa pogasijo na drevescu vse svečke in vse luči. Darila, ki so po navadi opremljena s prigradnimi stihii, so neverjetno temeljito zavita in zamotana, da se pričakovanje in nestrpnost v poltemi čim bolj stopnjujeta.

Na velikobritanskem otočju

Spočetka javno praznovanje je božič bolj kot kateri koli drug praznik združil sorodnike in prijatelje pod domačo streho, čeravno še vedno ni to, kot ga pojmujejo in praznujejo pri nas. So pa spet med Angleži posebnosti in to še predvsem na deželi, daleč od svetnega vrvenja.

Pri nas prepevajo naokoli po novem letu trije kralji, v angleški pokrajini Wales pa imajo za božič tri pevce, svojevrstno našemljene. Kot strahovi so zaviti v dolge bele rjuhe, eden med njimi nosi masko konjske glave. „Beli konj“ dirka s svojima tovarišema od vasi do vasi, od kočje do kočje. Postajajo pred zaklenjenimi vrati ter v vezani besedi tožijo o slabih časih ter prosijo jesti in piti. Onstran vrat jim domači v veži odgovarjajo prav tako v stihii, kar traja včasih tudi zelo dolgo, potem pa „konjičkom“ odpro ter jih pogosto in obdarijo.

Po manjših podeželskih mestih in po vaseh hodijo na sveti večer po ulicah cerkveni pevci in prepevajo pred hišami stare božične pesmi. To je že prastara angleška navada. Tem pevcem pravijo „waits“. Po večjih mestih so že bolj izbirčni in cerkvene pevce nadomeščajo tam godbeniki, ki prično osem dni pred božičem svirati svoje božične popevke po cestah vsako noč od polnoči do ene. Za nagrado prejmejo kasneje Christmas-box, dobesedno „božično škatlo“, ki pa pomeni darilo v denarju. V Londonu dramijo zaspance svetonočne podoknice s harfo in violino, ki se jim včasih pridruži še troblja. Redki so posebno po večjih mestih še otroški koledniki, ki na sveti večer od hiše do hiše prepevajo božične pesmi.

Irci razsvetle na sveto noč svoja okna, da bi božiček, ki hodi sam naokoli, ne taval v temi.

Skoti poznajo tudi badnjak, božični panj, ki mu pravijo Yule — log, in ki je kot na našem jugu središče svetonočnega slavlja.

Znamenje božiča je Angležu omela. Okrasi si dom sicer tudi z zimzelenom, z bršljanom in z božjim drevcem, postavi otrokom na ljubo celo okrašeno smrečico, glavni okrasek pa je za božič Angležu bila in ostane trdoživa zajedavka omela, ki zeleni sredi zime na golem

in na videz odmrlem drevju. Omela je dobrodošla prisposoda upanja na blagoslov, poljub pod njeno vejico je slutnja prihajajoče ljubezenske sreče. In prastar je v Angliji običaj, da se sme pod omeleto vejico poljubiti vsak parček. In omeleto vejico je na sveti večer povsod dosti. Pokrile so strop, da njihovi nežni sadeži bingljajo navzdol, po kotih in ob oknih in nad vrati vise omenile vejice.

Višek božičnega praznovanja je bogata pojedina na sveti dan. Puran je za to priliko narodna jed, ki si jo privoščijo, kdor le količkaj more. Če tega ni, pečena gos gotovo ne manjka na nobeni mizi, kot tudi ne običajni roastbeef in plumpudding. Pudingov je več vrst. Bogatini in reveži, vsi jih pripravljajo in pečejo za božič že več tednov prej.

Drugi božični dan je bančni praznik, bank-holiday. Vse trgovsko življenje počiva, ljudje se obiskujejo, prirejajo izlete, polnijo gledališča ter skrbje tudi za veselje manj petičnih, saj je ta dan tudi obdarovalni dan, boxing-day. Pismonoše prejema darove, ki so jih včasih nabirali v škatle, boxes.

Edinstven in veličasten je na sveti dan radijski razgovor številnih narodov angleškega imperija. Z vseh delov sveta, z vseh celin in neskončnih morij se oglašajo pozdravi, ki se polagoma stopo v mogočne simfonije edinstva

in sile, čemur da še poseben poudarek za ključna božična čestitka angleškega kralja.

Na Francoskem

Lepo božičujejo južnjaki Provencalci. Ob nastopajočem mraku prineso iz shrambe ali žitnice v jedilnico težko klado, ki so jo hranili celo leto. Postavijo jo sredi sobe in hišni gospodar jo poškrabi s kozarcem najboljšega vina, rekoč: „O panj, vsi v hiši te blagoslovljajo! Zbogom, Adam, zbogom! Bog nam daj dobro in srečno leto!“ Nato zgrabita najstarejši in najmlajši rodbinski član panj in ga položita v kamin ter podkurita ogenj. Prve plamene, ki obližejo badnjak, pozdravi vsa družina z vzklikom: „Božič, božič“, potem pa si napijajo in trkajo z besedami: „Daj nam bog milost, da bi dočakali še prihodnji božič.“

Burgundcu izdolbejo v božični panj luknjo, ki jo napolnijo z raznimi dobrotami, luknjo potem zapro z lesenim pokrovom, panj okrase z zelenjem, nato pa pokličejo otroke, ki so dotlej morali čakati v drugi sobi. Prihite s palicami ter prično tako neusmiljeno udrihati po badnjaku, da poklopec kaj urno odleti, ven pa se usujejo sladkorčki, orehi in kostanji. Splošno veselje zmoti zamolklo trkanje na hišna vrata. Trikrat zaporedoma vpraša hišni gospodar, kdo je zunaj, potem šele odpre otroke, ki

hodijo po hišah koledovat, ter jih obdaruje s kruhom, mesom, klobasami in jajci. Za lepo pesmico, ki jo koledniki zapoje, dobe od hišne gospodinjice še kaj sladkega za pod zob.

Burgundci poznajo tudi jaslice kot mi. Tudi oni jih postavijo v kot. Pred jaslicami poganjajo iz raznobarnih loncev klice najboljšega žita prejšnjega leta. Vsejali so zrnca na dan sv. Barbare, tri tedne pred božičem.

Predvsem po mestih je zelo razširjen običaj, da premožnejša hiša povabi na sveti večer goste, ki gredo potem skupno z domačimi k polnočnici. Po povratku se goste pozno v noč. Glavna jedača je pečen puran, ne sme pa manjkati tudi navadna pečena krvavica. Za posladkanje poskrbe obeski na razsvetljenem božičnem drevesu, ki je podrla tudi že v francoske meščanske domove. Te vrste nočnih gostij imenujejo reveillon. V navadi je tudi na Silvestrovo.

Na novega leta dan, ki ima v Franciji mnogo večji pomen kot božič, se ljudje pozdravljajo z besedami: „Au gui l'an neuf!“ (Omeli bodi posvečeno novo leto!), zakaj tudi Francoz ljubi omelo, ki mu prinaša srečo kot štiriperesna deteljica.

V Italiji

Prav svojevrsten božični običaj imajo Lombardijci. Na glavnem trgu svojega naselja postavijo zlat prestol, okrašen s cvetjem in zelenjem. Nanj posade najlepšega dečka in najlepše dekle v kraju. Vse mesto se potem zvrsti mimo njunega prestola, da se jima pokloni z obljubo na lepše in boljše življenje v prihodnjem letu. Vsak jima prinese tudi darove domače zemlje, predvsem sadje. Večina ljudi pride v temnih spokorniških oblekah.

V Nemčiji

Kot ni božično drevesce krščanski običaj, tako ni nemškega izvora, kot se marsikaj trdi. Navada okrasiti drevo z obeski in lučicami je prišla v Evropo iz Indije. Sprejeli pa so jo najprej in najbolj Nemci, od katerih se je potem razširila po mnogih deželah predvsem na zapadu. Danes velja okrašena smrečica za simbol božiča.

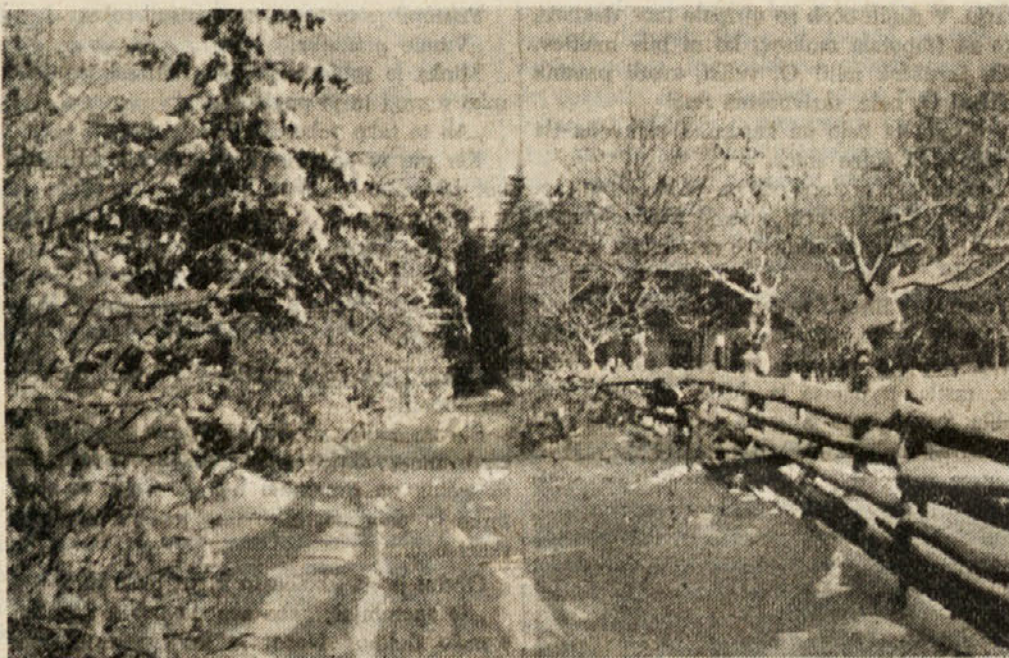
Sveti večer smatrajo ponekod tudi za praznik mrtvih. V bližini Magdeburga so baje na sveto noč leta 1025 med polnočnico neki godci svirali okoli pokopališke kapele, da bi „razveselili mrtve“. Prihitej iz cerkve duhovnik in preklel godce, da so ubožci godli leto in dan, ne da bi mogli nehati.

V nekdanji Dolnji Avstriji je ohranjen zanimiv staroletni običaj. V gostilniški sobi, ki je okrašena z jelkinimi vejicami, visi jelov venec. Čim stopi pod njega mladenič ali dekle, skoči iz kota Silvester, našemljen človek, ki ima na glavi venec iz omele, ter tisto osebo poljubi. Ko pa je polnoč, zapode Silvestra iz hiše.

Na Slovaškem

Sveta Lucija, ki goduje 13. decembra, že uvaja slovaško mladino v božič. Na njen god prično fantje zbijati stole brez žeblov, da bi pri polnočnici na njih sede videli vaške čarovnice prihajati izza oltarja. Dekleta prično na ta dan teče jesti jabolko, vsak dan le majhen odgriz, ki ga zadnji košček porijejo šele na sveto noč tik pred vstopom v cerkev. Če tedaj prestopijo cerkveni prag z moškim, bo naslednje leto poroka, če pa po nesreči stopi na njihovo stran ženska, bo leto še vedno samsko. Tudi v vodi, ki so vanjo pred odhodom k polnočnici s čelom ubila jajce, iščejo dekleta po povratku iz cerkve obraz bodočega moža.

Kmečko ljudstvo ima na sveto noč svojevrstno zabavo. Pred hišo zapoje harmonika in na vrata potrka trgovci, ki vlačijo s seboj velikega medveda. So to le preoblečeni vaški fantje, vprašajo gospodarja, če ima na prodaj kako teličko ali jalovico. Od tod tudi njihovo ime „jalovičarji“. Pokažejo jim domače dekle. Trgovci so zadovoljni, prično se pogajati zanj. Ker gospodar noče papirja namesto denarja, mu ponudijo trgovci srebro, ki ga imajo polno vrečo. Pri tem vrže eden izmed njih vrečo s črepinjami po tleh, da zažvenkeče ob hiši in se zaziblje strop. Tudi te vrste denarja očka ne sprejmejo, pač pa jalovičarje pogoste. Spet zahreñči harmonika, mladina se zavrti, starejši se smehljajo in čez nekaj časa odpravi gospodar goste s pozivom, naj se naslednje hitro še enkrat zglasijo zaradi kupčije.

Po zasneženi cesti...

Foto Weiss

Zofka Kveder

V TRAMVAJU

Tiho je sedela v kotu tramvajskega voza. Stara, sključena in bolna. Njene trde, izsušene roke, polne brazd in žuljev, so drhtele na slabotnih kolenih. Vele ustnice brez krvi so se bolešno zatezale nad brezzobimi čeljustmi. Njeno razorano lice je bilo rjavo in hrapavo kakor staro, zgrbljeno usnje in njene oči, zalite s krvjo, so ugasle počivale v globokih jamicah kakor dve črni pogorišči.

Voz se je v enakomernem taktu gibal dalje, kopita konj so glasno pekotala po kamenitem tlaku.

Stara ženica v kotu je vzdihnila. Peljala se

Srečko Kosovel:

BALADA

V jesenski tibi čas
prileti brinovka
na Kras.

Na polju
že nikogar več ni,
le ona
preko gmajne
leti.
In samo lovec
ji sledi...

Strel v tišino;
droben curek krvi:
brinovka
obleži, obleži.

je v bolnišnico. Njene vdrtne, izsušene, stare prsi so bile polne bolesti in gorja. V možganih pa ni bilo misli. Otrpili so in otrdeli. Prej nekdanj je mislila in vpraševala: zakaj, zakaj? Zdaj že dolga leta ne več. Bila je točna kakor avtomat, tiho in ubogljivo je stopala v svojem tiru kakor tramvajski konj. Drugega ni vedela o svetu, kakor da so v njem velike tvornice. Mlada dekleta se sučejo okrog strojev in režejo papir kakor ona nekdanj. Ko pa ostaré in niso več točne in zanesljive, smejo zbirati cunje, nositi les in pobirati trske. In če zbole, smejo v bolnišnico, kjer dobe lepo, čisto, belo posteljo in hrano. Nekoč je bila že tamkaj in všeč ji je bilo. Zdaj gre spet. Morda bo smela ostati dalj časa tamkaj v beli, čisti postelji... Zelo je bolna, o da, zelo...

Voz se je močno stresel in obstal. Začul se je krik in ljudje so silili iz voza.

Tudi ženica je zlezla iz svojega kota in počasi splezala venkaj. Na cesti je ležal konj, prav pred vozom. Bil je tramvajski konj — med vožnjo je padel na tla. Ležal je na tleh in vse mišice so mu trepetale. Ženica je stopila prav blizu. Kako so se mu tresle mišice! In glavo je imel sklonjeno. Gledal je predse na tla. Prav med vožnjo je padel, vsa oprema je bila še na njem. Suvali so ga in tolkli, da bi vstal, a on je ležal in se ni ganil. Le mišice so se mu še bolj tresle in glavo je sklonil in pogledal na ljudi. Njegove oči so bile ugasle in meglene in čudno so se svetile, kakor od solz.

V otrplih možganih stare ženice se je rodila slaba, nejasna misel. Počasi se je vlekla dalje — do bolnišnice ni bilo daleč.

Njena brezzoba usta so topo mrmrala:

„Kakor ta konj... kakor ta konj...“

JOSIP JURČIČ

Pri Obrščaku

ODLOMEK

Bilo je popoldne okoli treh, ko so sedeli Dolef, deseti brat Martinek, dva kmečka možaka pri enem, dva druga — eden mlad, čeden fant okrog dvajsetih, imenovan Francelj Dražarjev, eden pa več ko še enkrat toliko star, Miha izpod Gaja — pri drugem vinu. Ker je krčmar videl, da imata poslednja dva sama med seboj govoriti, se je mešal le bolj med prvo družčino.

„Jej, naj te vrag!“ je dejal eden kmečkih možakov, Matevžek, „gospod Dolef, kaj je zdaj v vašem gradu novega, kaj? Tako je vendarle res, da ste dobili novega šolmoštra, sami zase, posebej. Enega sina ima gospod slemeniški, ta vaš brat, pa učeniku daje jesti in piti in — kaj bom drugače govoril: dobro vaše in dobro naše mu preskrbi in še denarja mu bo dal, vem da, in kaj bo iz vsega tega? Nič!“

„Denar bo potekel,“ pravi drugi.

„Vidva-tega ne zapopadeta; molčita rajši!“ je dejal Dolef.

„Kaj bi vraga ne vedel?“ se huduje Matevžek. „Ali nisem svojega paglavca celo zimo zaganjal k šolmoštru, da bi ga bil kaj izučil? Po svetem Urbanu, to se vé, sem moral pastirja imeti, potlej je s šolo preč. Pa sem bil ondan, ko sem prašiče v mestu prodal, kupil ene bukvice, češ naj bo fant v cerkvi na branje molil, da ne bo stal kakor trot pred bogom. Ali kaj menite, da je znal brati! Hudirja je znal, namalanegal Beri kaj iz bukvice, sem mu dejal v nedeljo popoldne. Pa se je pripravljaj ko bolni iz postelje, tako zbiral besede in tolkel in jecljal, kakor bi kisló repo jedel iz škrbaste sklode. In ko mi je ondan birič pečat prinesel, zakaj nisem peska na cesto napeljal, še razločiti ni mogel, kdaj je dan postavljen, da se imam pri gosposki zglasiti. Šember te vzemi, sem dejal, pokaj sem te pošiljal vso ljubo zimo k šolmoštru, ko se nisi naučil nič in si še večji telek ko jaz sam. Mar bi bil jaz fanta doma imel, da bi mi bil prejo vil v klobčičel? Zato jaz pravim, grajski gospod mora imeti čudno pamet, da našemu farnemu šolmoštru bero daje kot mi vsi in še več, potlej si pa še sam enega vzame in ga sam plačuje.“

„Kaj ne veš, zakaj tako dela?“ pravi krčmar.

„Zakaj?“ pravi mož.

„Ko bi ti imel tako kopico denarja, pa bi ravno tako delal.“

„Ta je pa resnična,“ pristavi drugi izmed možakov. „Ko bi jaz ali ti hodil po ajdovi setvi od kozolca do kozolca z velikim povezanim vozom in z žrdjo in bi vsak deseti snop izpulil in tako nekatero razstavko pšenice, ki so jo drugi ljudje pridelali, domu napeljal, i, menim, da bi potlej denar trosil in razmetal.“

„Le pijte pa molčitel!“ reče Dolef, kateri ga je že v možganih imel, da so mu oči vkup lezle, potem je z glavo pritrkavaje začel peti z onemoglim glasom:

En starček je bil,
je vince rad pil,
je glažek izpraznil,
je družga nalil.

„Vidite, tega je že vrglo, za danes ga ima dovolj božjega daru,“ reče Matevžek, ko je vstal Dolef izza mize in se kolovratil na klop k peči, si tam nekaj cunj vkup zdrgnil za vzglavje in se zleknil po klopi.

Kaj mu pomaga, da je gosposke matere sin! Kaj mu pomaga, da vé več ko vsa naša vas, da je rajski poprejšnji gospod nekateri tolarček vrgel zanj iz možnjčka? Vse je bilo tako, kakor bi jaz pšenico vsega letošnjega pridelka v gnoj zakopal. Saj je tak človek, dasiravno dosti vé in zna in ima ime in suknjo nosi na sebi, še zmerom manj vreden ko jaz ali pa ti, Obrščak, kaj ni res? Za koliko je boljši ko moje babnice petelin? Petelin moje babnice — že dostokrat sem dejal, da ga bom s krepelcem pobil ali pa Krjavlja najel, da mi ga bo ustrelil — petelin drugega ne dela ko škodo na božjem svetu, in to je: na dvoru mi vse razbrska in razkoplje, med seno mi tistega perja nanese, da pozimi junci kašelj dobodo, in ječmen mi pozoblje. Za drugo ni na svetu. Tako tudi ta gospod Dolef za drugega ne tava pod soncem, kakor da nič ne dela, da travo tlači in da vino, dar božji, končuje.“

„Glej vraga, kako jo je dobro razpeljal, kakor bi pravljico pravil. Vem, da še Martin ne bi bil bolje povedal.“

Čudno se je zdelo možem, da deseti brat ni govoril danes nič in se je vedno obračal na drugi konec mize, kjer sta ona druga dva sedela in se menila.

„Ti, Krjavelj, na pojdi piti!“

Ta posljednji govor je veljal starcu, čisto samosvoje, nenavadne postave in podobe, ki je bil stopil v hišo in se približal mizi.

Ali preden je Krjavelj prijel kupo, da bi radodarnemu sosedu odpil, se prigodi nekaj, kar je storilo, da je moral oči obrniti drugam, dasi je bil suhoten po grlu skozi in skozi doli. Kakor je torej bil kaplje željan je moral pogledati desetega brata, svojega prijatelja, ki se je ravno v tem trenutku spel izza mize, zrasel za pedenj više, kakor je bil sicer velik, strahovito metal oči okrog sebe in naposled zarohnel nad starejšim izmed spodnjih dveh pivcev:

„Ti, Miha izpod Gaja, nisi vreden, da za mizo sediš. Ti si oderuh, tebe bomo dali h konjeredki v službo; vrgli te bomo na smeti, če se brž brž ne pobereš ven! Ven!“

Tisti, kateremu je to veljalo, in njegov sosed sta vzdignila glave. Priletnemu Mihi so se gube na licu pomnožile in barva se je spremenila v zeleno, ko je videl, da ga podi Martinek ven. Obledel je od jeze in sramote, da ga tak človek hoče iztirati iz družbe, in ni ga bilo volja iti; nasproti pa je bil toliko babjeveren, da se je bal z desetim bratom prepira, kateri

bi mu lahko napravil, da mu bodo krave krvavo mleko imele in drugih urokov veliko. Tudi ga je morda vest toliko pekla, da ni niti šel niti ne prèc odgovoril, zakaj ne gre.

„Ali si me slišal? Kaj sem dejal?“ vpije Martinek.

„Pa zakaj?“ vpraša Martinek s svojim zoprnim glasom.

„Zato, ker smo tukaj sami pošteni ljudje, ti pa si mrcina pasja, oderuh! Ti pojdi h konjedercem in rabelnom za hlapca, ne pa med poštene može za mizo. Pogledjte, može,“ se obrne deseti brat do drugih, „tukaj sem dolgo poslušal, kaj imata ta dva, in bog Oče me udari, če sem še kaj takega slišal. Za štiri tedne odloga prosi ta vaš sosed Francelj. Vsi veste, da temu hudirju denarja ni treba. Pa zakaj ga tako terja, da se še z jokom ne dá preprositi? — zakaj Francelj je res jokal pod pestmi, le pod oči ga pogledajte! Zato, ker mu méni domačijo prodati, ker ve, da ga bodo potlej v vojake vzeli in bo potlej lahko za njegovo deklico hodil v svojem šestdesetem letu, palica ga potiplji! Kaj počnemo z njim? Ali ni prav, da se najprej izkida izpred nas?“

„Aha, dobro govoriš, Martinek!“ se oglasi Krjavelj in izpije kozarec. Drugi može so pa na Spakovo vprašanje molčali, in sicer iz raznih razlogov. Krčmar Obrščak se ni hotel zameriti Mihi, še manj pa desetemu bratu, ker je dobro vedel, da če z enim potegne, drugega ne bo več blizu. Izmed pivcev pa je bil eden Mihi v rodu po krvi, drugi po možnji; torej sta se oba tako namuzovala, da se pi vedelo, ali odkimavata ali pritrjujeta.

„Ven bom šel, ali berači me ne bodo podili!“ pravi Miha.

Deseti brat pa je stopil izza klopi in z močjo, kakršne v njegovih koščenih udih ne bi nihče pričakoval, ubere Miha za vrat in ga zlahka z vleče izza mize do vrat ter ga sune venkaj.

Krčmar, ki se pri vsem tem ni ganil, je zdaj dejal: „Prav, saj ta skopuh ne dá tako dosti več skupiti ko nič.“

Kakor bi se ne bilo nič zgodilo, sede Martinek spet za mizo:

„Nič se ne boj, Francelj, pa vesel bodi, plačala bova tvoj dolg hiša ti ne bo prodana in ljubico boš imel.“

Mile Klopčič

MATI

Mati brani sinu Petru, da bi odšel v partizane, saj je tam že sin France. Francetova četa se pod domačim krajem spopade z italijanskimi okupatorji in Franceta ranjenega ujamejo. Francetov prijatelj Andrej, ki je v tem spopadu tudi bil ranjen, prinese to vest na njegov dom.

MATI (mirno): Kje je France, moj France?

ANDREJ: Ne vem, kje je zdaj.

MATI: Kam je odšla vaša četa?

ANDREJ: Pri četi ga ni.

MINCA: Andrej, ti nekaj prikrivaš. Kje je France?

ANDREJ (pokaže na eno izmed obeh pušk, ki ju je prinesel s seboj, počasi): Tale puška je njegova. (Vsi se zgroze, Peter prime puško v roko, pogleduje njo in Andreja. Čez nekaj trenutkov postavi puško nazaj.)

MATI (z grozo): Mrtev?

ANDREJ: Ranjen... je bil. Zraven mene se je zgrudil. Hotel sem ga rešiti, čeprav sem bil že sam ranjen v nogo. Tedaj dobim drugi strel v ramo, bil sem brez moči. Pač pa sem vzel njegovo puško, da bi je ne dobili Italijani v roke.

MATI: In France?

ANDREJ (počasi, mukoma): Italijani so ga ranjenega ujeli.

MATI (skrušena, glava ji omahne v roke): France, moj France, moj fant! (Ihti.)

MINCA: Mama, saj morda še živi! Kaj misliš, Andrej? (Andrej molči, v zadregi se ozre proč. Molk. Slišati je le materino ihtenje in pridušene vzdihne: Moj France! Moj fant! Peter stoji odrevenel, videti je na njem, da se je odločil.)

ANDREJ (čež čas): Boštjanov Ciril... ta Judež lopovski... (Vsi se ozro vanj.)... ta ga je ujel in izročil Italijanom... (Vsi ostrmijo. Odmor. Med naslednjim razgovorom stopi mati k omari, vzame iz nje črno ruto, se vrne k mizi, sede. V njej se bije boj.) (Trkanje na vrata. Vstopi partizan Marko.)

MARKO (pozdravi po partizansko, s pestjo na prsi): Pozdravljeni! Tovariš Andrej, na pot bo treba. Si se okrepčal? Zunaj vasi čaka voz, da te odpelje v našo bolnišnico.

ANDREJ: Sem. Takoj grem. (Vstaja.)

PETER: Teško pojde, podpirati ga boš moral.

MARKO: Ni prvi, že nosil sem jih.

MATI (za mizo strmi predse.)

ANDREJ (na tiho Marku, da ne bi slišala mati): Kaj so storili Italijani z ujetimi?

MARKO: Ustrelili so jih, tudi Franceta! (Minca krikne, mati sliši in razume, kaj se je zgodilo. Zdrzne se za hip, zaječi, a obraz ji ostane trd. Odmor.)

MARKO: Pojdiva!

ANDREJ (Minca, ki se je bila ihté naslonila nanj): Minca, potolaži se! Bodi močnal!

MARKO: Daj mi puško; sam je ne moreš nositi.

ANDREJ: Ne, puške ne dam iz rok nikomur in nikoli!

MINCA: Tudi meni ne?

ANDREJ (se začudi, veselo vzkligne): Minca? (Mati sliši in se samo ozre v Minco. Peter ostrmi.)

MINCA: Da, s tabo grem, da ti bom stregla, Andrej. Mati, ne bodite hudi, jaz grem z Andrejem! (Vzame Andreju puško.)

PETER: Mati, ne mislite, da smo brez srca toda —

MATI (s črno ruto na glavi, vsa spremenjena v obraz vstane izza mize, počasi): Kje leži Francetov truplo?

MARKO: V Smrekovcu, v tistem delu gozda, ki ga je France krstil za „Tiho hosto“.

MINCA: Nekoč je bila naša.

ANDREJ: France mi je pogosto rekel: Če padem blizu domače vasi, me pokopljite v Tihi hosti. Naj vrhovi našega gozda šumijo nad mano. Miren bom in zadovoljen.

MATI (govori kakor sama zase): France, to željo ti izpolnim. Če zamežim (zameži), te vidim pred sabo živega... Resen si... France, rada bi se ti za nekaj zahvalila. Večkrat sem govorila, da se otroci mnogo nauče od staršev. A to je le pol resnice. Tajila sem, a danes vem in priznam, da se tudi starši mnogo naučimo od otrok. Ti si me naučil marvičesa, poučil si me, kaj je čast, kaj ponos. Zahvalen od srca za to, moj fant! V mojem srcu je bil le strah zate, samo to je stopilo med naju. Videla sem le tebe, bala se le zate, drugih nisem štela. Bilo je krivično. Postavljeni smo v ta svet, da živimo drug ob drugem, da si delimo veselje in žalost, da gremo vsi skupaj postavljat jezove, če vdere povodenj na naša polja, in da moramo pri tem tvegati tudi najhujše žrtve. Tvoja smrt mi je strah pregnala, zdaj vem, kaj je pogum, in zdaj sem taka, da bi me bil ti, moj fant, vesel... Smehljaj se, France? Me šele zdaj poznaš vso, kakršna sem? Zahvaljen! (Na vse so napravile materine besede močan vtis. Molk. Odmor.) Minca, prinesi iz shrambe nahrbtnik in zloži vanj nekaj kruha in drugega prigrizka ter odejo! (Minca odide in se kmalu vrne z nahrbtnikom.)

ANDREJ: Zame? — Mati!

MATI (Petru): Daj mi Francetovo puško! (Peter ji jo dá.) Francetova puška! Poldrugo leto jo je nosil. (Položi jo na mizo predse in večkrat poboža.) Moj France, moj sin!

ANDREJ (ki se opira na Minco in Marka): Mati, ko je bil France ranjen, mi je naročil: Povej materi, da jo zadnjič prav iz srca pozdravljam in naj nikar nič ne žaluje. S svojo smrtjo bom storil samo svojo zadnjo, največjo dolžnost.

MATI (stoji odrevenela): Moj fant! (Gladi puško.) Moža mi je vzela prejšnja vojna. Zakaj je padel, ne vem. Zakaj je padel moj sin, vem.

MINCA: Mati, jaz grem z Andrejem. Zdaj... po vsem tem, kar ste nam povedali, se vas ne bojim pustiti same.

ANDREJ: Minca, jaz se bom kmalu izlival, potem pojdem spet v brigado in v boj!

MARKO: To so hudi, prehudi napori zate, tovarišica.

MINCA: Tudi tja pojdem s tabo! — Mati, pozdravljeni! Ste hudi in mi ne daste roke?

PETER: Mati, zdaj vendar —

MATI: Potrpi — Kje imaš puško?

PETER: Zakaj? Da mi jo vzamete?

MATI (odločno, mirno in ne glasno): Kje imaš puško?

PETER: Skrito imam, ne povem.

MATI (odločno, a ne ukazovalno): Prinesi jo sem!

PETER (odide v sosedno sobo, se takoj vrne s puško v roki. Minca, Andrej, Marko gledajo molče, kaj bo.)

MATI: Postavi jo tja v kot za peč, da bo pri roki (Andreju.) Boštjanov Ciril, praviš, je Franceta ujel? In Italijani so ga ustrelili? Če je tako...

(Od zunaj je slišati korakanje čete. Korakanje je zmerom glasnejše. Korakajo mimo okna in pojo partizansko pesem: Iz krvi rdeče padlih partizanov vzklije roža svobode! — ali kakšno drugo partizansko koračnico. Vsi v sobi stoje ko pribiti, dokler ne odkoraka četa mimo in ni več slišati pesmi.)

MATI: Peter! Ná Francetovo puško! (Mu izroči puško in nahrbtnik.) Pojdi! Še pustoši sodrga po naši zemlji, še je Bojtjanov pri nas. Pojdi! Franceta ni več, stopi ti na njegovo mesto! Tudi svojo puško vzemi, da jo daš komu, ki je nima.

PETER (veselo): Mati! (Prime veselo puško.) Poldrugo leto jo je nosil France. Ne bom ji delal sramote.

MATI: Kolikor je ljubezni v mojem srcu, toliko je zdaj tudi sovraštva in, kolikor je bilo strahu, je zdaj srda in poguma. In kakor koli sem vas učila dobrega, zdaj vam ukazujem, da bodite brezobzirni, neusmiljeni, kakor so oni do nas. V tej neusmiljenosti je usmiljenje, v tej brezobzirnosti dobrota za nas! Mati vam tako ukazuje. Vrnite se z zmago in vas pričakam ali pa se ne vrnite in vas ne pričakam!

PETER: Mati! Vedel sem. Zahvaljeni in zбоgom!

MINCA: Mama! (Plane s Petrom proti materi, da bi ji segla v roko.)

MATI (ju ustavi s kretnjo roke): Mudi se, brigada čaka. In če vas kdaj zanese pot tod mimo, vabi Francetova mati že zdaj, za vse vas bo hiša in miza pogrnjena.

PETER: Mati, gremo! Pozdravljeni!

VSI: Pozdravljeni! (Mati objame Petra in Minco. Vsi ji drug za drugim segajo v roko.)

MATI: Zbogom! (Odidejo. Zunaj pesem. Mati sama. Odmor.) Saj so vendar moji otroci! (Zastor pade.)

Fran Ksaver Meško

Požigalec

„Jezus, Marija!“

Komaj je zavil okoli vogla in mu je pogled objel gospodarska poslopja krčmarjeva, se mu je izvil iz prsi plašen krik. Zagrabil se je z obema rokama za glavo, omamljeno od žganja.

„Torej je res!“ Ni čutil več pijanosti; kakor bi ga bila udarila nevidna roka in mu pregnala vso težko omotico.

„Hotel sem, zdaj je storjeno!“

Strmel je na streho skednja in hlevov. Gost dim se je valil iz nje; v širokem snopu je kipele iznad slemenca, se zibal v zraku kakor stari jagnedi spodaj ob reki, ko jih maje jesenski veter. V tišini je bledele in se izgubljal, ko da bi ga bila žejna noč.

„Ali ni moči pomagati? Ko bi —“ Ne! Že sika plamen s svetlimi jeziki skozi razpokano opeko. „Gori!“

Ni bil on, hlapec Gregor, ki je zavpil. V nadstropju, skoraj tik nad njim, se je s plašno naglico odprlo okno. Od groze vreščee ženski glas je drugič zavpil: „Gori!“

„Natakarica!“ je pretreslo Gregorja. „Če me vidi!“ Nevarnost mu je vtila novih moči v otrple ude. Tih kakor senca se je umaknil za vogal. Tam je bilo polmračno, a cesta pred njim vsa svetla. V zvoniku se je zdrznila ura. Ozrl se je proti cerkvi. Tudi njo so že obsevali žarki. Temne, bežnim duhovom podobne sence so se podile čez resno, molčeče zidovje. „Jezus, saj cerkve nisem nameraval!“

Od groze se je pokrivil z naglim, spakodranim križem; roka mu je bila težka in je drhtela. „Domov, preden se zbude na vasi!“

Odhitel je, kar je najtiše mogel v velikih okovanih čevljih. Do krčmarjeve kočice, kjer je začasno gostoval, ni bilo daleč. Vendar se mu je zdela pot dolga kakor še nikoli. Ves se je upehal. Strah ga je izmučil. Jasno je slišal naglo prasketanje za seboj, ko da bi se bila po-

dila vsa opeka za njim, ki jo je bil izročil ognju.

„Če pogleda kdo skoz okno in me vidi! — Obrnem se in zakričim: Gori, pomagajte! — To me reši.“ Nikjer se ni odprlo okno. Že je odpahnil duri v vežo in jih naglo zaprl. „V posteljo! Potuhnem se, da spim. Do jutra, do belega dne. Nihče se ne bo mogel dolžiti.“

V temi se ga je spet lotevala omotica, spet ga je prevzemala prijanost. A z nepremagljivo silo in s trdovratnostjo, kot da bi ne hotela nikoli več leči in zaspati, se mu je povračala misel:

„Gregor, kaj si storil?“

Ravno se je vrgel na trdo, zanemarjeno ležišče, ko so se hrupno odprla vežna vrata na drugi strani ceste. „Gori!“ je zavpil močan moški glas. Gregor je potegnil odejo čez glavo. A jasno je slišal glasno bežeče korake.

Spet sredi vasi: „Gori!“ Čuj, že se mešajo plašni glasovi; že bije plat zvona. Čudno votlo in tesno doni v noč.

„Gregor, Gregor, kaj si storil? Če zgori cerkev? Zvonik je krit s škodlicami, lahko se vname. — A tega nisem nameraval, bog ve, da ne! Ne, ne! Cerkev ubranijo. Da bi jo le! Oče naš...“

Ni mogel moliti. Zvon ga je motil. Vmes je donel zategli zvok roga in klical gasilce. V prihodnjem hipu je pridrdral mimo voz z brizgalnico. Skozi pricestni okni so zasijali plameni bakel, na pol ležeči od nagle vožnje, skoraj rdeči. Gregor je vedel: „Vsa vas je pokonec! Le mene ne bo iz bajte! In če ravno to zbudi sum? Pa porečem: bil sem pijan. To vražje žganje!“ Ni samo hlinil jeze. Stisnil je pest in si jo položil na čelo, ko da bi hotel sam sebe udariti. „Ko bi ne bilo žganja! Trezen bi tega ne bil storil! Še v ječo me spravi ta strašna pijača!“

Pridrhal je sapo in prisluškoval. Ujel in razumel je iz naglih pogovorov zdaj posamezno besedo, zdaj ves stavek. Vse misli so se stekale v eno vprašanje: „Kako je nastal požar? Ali je kdo zažgal?“

Odgovor je bil vedno isti: „Skoraj gotovo. Ni drugače mogoče.“

„Torej vsi mislijo, da je zažgano. A kako bi mogli ravno mene sumiti? S kakšno pravico? Ker mi je krčmar odpovedal? Saj ima tudi druge sovražnike! Zakaj ravno jaz? Kaj mi morejo dokazati? Kdo me je videl?“ Bled strah in mlado, cvetoče upanje sta se bojevala v mislih. Spet je drdral voz mimo. „Iz mesta!“ je pomislil Gregor. „Ti obvarujejo cerkev.“ Zadihal je prosteje. „Gostilničar pa — ali ni zaslužil? Spodil me je, lahko rečem. Ker sem vsak dan pijan, pravi.“

Postal je v mislih. Še trpkeje, še teže mu je leglo na prsi. „Res, pijača je moja nesreča.“ Zaječal je pod težo, ki jo je v tem hipu začutil na vesti. Globlje mu je upognila voljo in moč ko ves ta večer. S silo se je poskušal otresti. „Kaj bi to! Krčmarju je lahko: vsak dan je mesa sit in pšeničnega kruha. A jaz? Spodil me je, Zdaj pa ima.“

S ceste je slišal krepke, enakomerne korake. „Ali gredo vojaki? Gotovo. Neumno! Ne: prav je, da so prišli. Ti gotovo ohranijo cerkev.“ Ta zavest ga je unirala. Začel je treznejše misliti na prejšnji večer, na zadnje dni. Že tisti dan, ko mu je gospodar odpovedal, se mu je rodila misel: „Maščujem se!“ V prvem trenutku se je ustrašil. Ustavljaj se je, branil se je. Slednji dan se je bojeval, zmagoval in omahoval, teden tako, tri tedne, mesec dni.

Sinoči je omahnil. Ko bi ne bil pil! To je bila nesreča. „Gregorij, nocoj! — Ali bi res? — Nocoj! Nedelja je, ves dan delo. Dolgo ostanejo pokonci, vsi bodo trudni. Ko pivci

odidejo, pozaspe domači kakor ubiti. Tedaj, Gregor!“ Vzel je steklenico s police. Nagnil je in hlastno pil. „To pokrepča. Po polju pojdem, med njivami, ne po stezi.“ Ko je zavil s ceste na polje, je slišal cerkveno uro: bila je enajst. „Ne bo treba dolgo čakati. V vasi ni nobene luči več razen pri krčmarju.“

Počasi je stopal po mehki travi med njivami. Omahoval in švedral je sem in tja, včasih se je opotekel, da bi bil skoraj padel. „Malo preveč sem gal!“ Zavil je proti vasi. Postavil se je ob vogalu hlevov in poslušal. Nič vpitja iz gostilne, še govorjenja ne. A luč je svetila skozi bele zastore. „Najbrž pospravljajo.“ Sedel je na sklad drv, ker ni mogel več stati.

Zadremal je. Ko je spet dvignil glavo in pogledal proti hiši, so bila okna že otmelna. „Zdaj, Gregor!“

Planil je kvišku, a se opotekel; moral se je za zid prijeti, da ni padel. „Zdaj ali nikoli, Gregor!“ Zbral je vse moči in stopil proti skedenjskim vratom. Odprl je, kar najtiše je mogel. Postal je, poslušnil. Vse tiho. Naglo je vstopil. Kje je slama in seno, je vedel. Ni bilo treba iskati. Rrskl! Že je gorela žveplenka, že je tlela slama; rumen, trepetajoč jezik se je iztegnil iz nje. Še v pijanosti je čutil vročo slast in drhtečo grozo: „Če mi pride pred vrati kdo naproti in poreče: Kaj si delal v skednju? Ali si podnetil? Požigalec!“

Toda noč je bila tiha in mirna, ko je stopil na plano. Hitro je zavil za vogal in krenil po polju. Med njivami je postal in se ozrl. „Mor-da ne gori. Če sem slabo podžgal? Ali bi pogledal? Nevarno je.“ Dolgo se je bojeval. Nazadnje je odklovrtil proti domu. Previdno, kolikor je v hudi pijanosti mogel je stopil v temno čumnato. Že se je nameraval sleči, kar ga je spet vznemirila misel: „Ali sem ali nisem?“

Sedel je na posteljo in premišljeval. Vse duševne in telesne moči so se mu napenjale, v sencih mu je tolklo kakor s kladivom. Polagoma se ga je lotevala čudna omamnost. Nagnil je glavo na prsi in malone zadremal. „Saj nič ni!“ si je govoril v dremotnih mislih. „Bile so le grde sanje!“

Zunaj je hrušč ponehal. Le posamezni so še prihajali mimo, počasi, kakor bi se jim mudilo. „Da so le cerkev rešili!“ je slišal Gregor.

„Človek bi rekel, da je čudež. Ogorki so kar padali na streho.“

„Ko bi tega satana dobili, ki je zažgal! V ogenj bi ga vrgel.“

„Drugega res ne zasluži,“ je pritrdil glas, Gregorju povsem neznan.

Streslo ga je v postelji. „Ali je prišel nalašč pod okno, da mi to pove? V ogenj! To bi bila nagla sodba in kazen.“ Začutil je bolečino po vsem telesu. Ni se upal ganiti, ker se je bal, da postelja zaškripa. Brez šuma si je potegnil odejo čez glavo. „Tako torej sodijo? V ogenj! Samo zdaj naj še mine brez nasledkov, nikoli več! Obljubim ti, o bog — Oče naš...“ Začel je moliti. A misli so mu poletavale spet in spet k ognju. Hipoma so se mu vse zmedle in zavozlale. Trgal jih je, da bi ga povsem ne oplele z grozečimi zankami. Pomislil je na svoje delo v gozdu. „Takoj zjutraj pojdem. Navsezgodaj. Ves teden bom delal. In denarja ne zapijem.“

Nenadoma so se mu misli spet zmešale. „V ogenj! To bi bilo!“

Dolgo je tako ždel pod odejo. Že je naslanjala zarja svoj blede obraz na okno in strmela z radovednimi očmi skozi obledelo zastore.

Naenkrat je glasno udarilo po vežnih vratih: „Odpril!“

Gregor se je prepadel. „Zdaj je konec! Zdaj me imajo!“ Potuhnul se je in na glas zasmrčal. „Ali odpres ali ne?“ je zaklical isti osorni glas.

„Zdaj ni več rešitve.“ Vzdignil je glavo. „Kdo pa? Kaj pa?“ ja zavpil in se trudil, da bi bil glas zaspan in začuden.

„Odpril! Mar ti sam spiš, ko je vsa vas pokonci?“

V naglici je nategnil hlače. Brez sukneje in telovnika, bos je stopil v hladno vežo, na vlažna, ilnata tla. Počasi je odrinil zapah. Vrata so se naglo odprla. Pred njim je stal orožnik in ga meril z boječim pogledom. Gregor je odprl usta, a ni mogel nič reči. Zazibal se je, v glavi mu je zažumelo. Bilo mu je, ko da se pogreza v valove. Zadrhtel je in se nehote zvil v dve gube kakor osemdesetleten starec, ko mu je položil orožnik težko roko na ramo in glasno spregovoril: „Požigalec!“

LEV. N. TOLSTOJ

VOJNA IN MIR

ODLOMEK

Peti november je bil prvi dan tako imenovane bitke pri Krasnem.

Proti večeru, ko so bili po mnogih prepirih in napakah generalov, ki niso bili prišli na določen kraj, že zaposlani pribojci z nasprotnimi povelji in je bilo že popolnoma jasno, da sovražnik povsod beži in da bitke ne bo in ne more biti, je Kutuzov odhajal iz Krasnega in krenil v Dobroje, kamor so bili danes postavili glavni stan.

Dan je bil jasen in mrazen. Kutuzov je z velikanskim spremstvom nezadovoljnih generalov, ki so šušljali za njegovim hrptom, jahal na svojem tolstem belem konjičku proti Dobremu. Po vsej poti so se prerivali oddelki današnjih francoskih ujetnikov (sedem tisoč so jih bili zajeti ta dan). Nedaleč od Dobrega je hrumela velikanska truma raztrganih obvezanih ujetnikov, ki so stali, zaviti v vse, kar je moglo priti človeku pod roke, na cesti ob dolgi vrsti izpreženih francoskih topov in se glasno razgovarjali. Ko se je približal vrhovni poveljnik, je razgovor utihnil, in vse oči so se uprle v Kutuzova, ki je v svoji beli, rdeče obšiti čepici in podloženem plašču, ki se mu je grbil na usločenih ramenih, počasi jahal po cesti. Eden izmed generalov je poročal Kutuzovu, kje so vzeli topove in dobili ujetnike.

Kutuzov je bil videti nekam zamišljen in v skrbeh in ni poslušal generalovih besed. Nezadovoljno je pripiral oči ter pazljivo in napeto opazoval postave tistih ujetnikov, ki so bili posej na klavnini na pogled. Večina francoskih vojakov je imela izmaličene obraze z zmrzlimi nosovi in lici, skoraj vsi pa rdeče, zabrekle in ognjene oči.

Gručica Francozov je stala tik ob cesti in dva vojaka — obraz enega izmed njiju je bil poln krast — sta z rokami trgala kos surovega mesa. Nekaj strašnega, živalskega je bilo v naglem pogledu, ki sta ga vrgla na jezdece, in v zlobnem izrazu, s katerim se je krastavi vojak, ko je ošinil Kutuzova z očmi, takoj spet odvrnil in nadaljeval svoje delo.

Kutuzov je dolgo in pazljivo gledal ta dva vojaka še bolj je nagrbnčil čelo, priprl oči in zamišljeno zmajal z glavo. Na drugem kraju je opazil ruskega vojaka, ki je smeje se trepljal Francoza po ramenu in mu prijazno nekaj govoril. Kutuzov je spet s tistim izrazom zmajal z glavo.

„Kaj praviš?“ je vprašal generala, ki je še

vedno poročal vrhovnemu poveljniku in ga opozarjal na uplenjene francoske zastave pred čelom Preobraženskega polka.

„Da, zastave!“ je rekel Kutuzov; videti je bilo, da se je težko odtrgal od predmeta, ki mu je bil na misli. Raztreseno je pogledal okoli sebe. Tisoči oči so z vseh strani zrlj vanj in čakali njegove besede...

Pred Preobraženskim polkom je obstal, globoko vzdihnil in zaprl oči. Nekdo iz spremstva je mignil vojakom ki so držali zastave, naj sto.

Ivan Andrejevič Krylov:

LEV

Ko lev postal že star je in matör,

mu trda postelja začela

je žuliti kosti in ga i več ni grela...

In sklical je bojarjev svojih zbor,

medvedov in volkov, puhatih in kosmatih.

„Prijetelji,“ jim je dejal, „ta postelja

je trda le preveč za leva starega.

Kako bi, ne žaleč ne ubogih ne bogatih,

jaz dlake si nabral,

da ne bi več na golih kamnih spal?“

„Presvetli lev!“ odgovoré veljaki.

„komú bi žal bilo kedaj,

odreči zate se — še koži, ne le dlaki!

Mar nima dlakastih zveri dovolj ta kraj?

Košuta, jelen tu živé, srnjak in srna,

ki ne plačujejo ti davka skoraj zrna.

S t e h dlako ti čimprej pobrati daj!

Od tega ne trpé nobene škode,

nasprotno, še prijetneje jim bode...“

In brž ta modri svet izpolnjevati gredo.

Lev kar ne more jih prehváliti za to!

A s čim so vnemo svojo proslavili?

S tem, da so ubožce polovili

in jih do golega obrili...

Čeprav je vsak bojar bil dlake prebogati,

od svoje ni odstopil ni kocine;

narobe, kdor je zraven bil takrat,

pri davku tem ni zabil nase rad

ter si za mráz natlačil je blazine...

pijo bliže in jih razpostavijo okoli vrhovnega poveljnika. Kutuzov je nekaj trenutkov molčal; nato se je, očitno nerad, uklonil neogibnosti svojega položaja, vzdignil glavo in pričel govoriti. Trupe častnikov so ga obstopile. S pazljivim pogledom je obletel krog častnikov in spoznal nekatere izmed njih.

„Hvala vam vsem!“ je rekel, obračaje se k vojakom in nato spet k častnikom. V tišini, ki je zavladovala okoli njega, so razločno slišali njegove počasi izgovorjene besede. „Hvala vam za težko in zvesto službo. Zmaga je popolna, in Rusija vas ne bo pozabila. Slava vam na veke!“

Premolknil je in pogledal okoli sebe.

„Nagni mu glavo“, je rekel vojaku, ki je držal francoskega orla in ga je bil slučajno pobesil pred zastavo Preobražencev. „Niže, še niže, tako. Ura, fantje!“ je vzkljknil, ko se je z naglim gibom obrnil k vojakom.

„Ura-ra-ra!“ je zarjavelo tisoč in tisoč glasov.

Medtem ko so vojaki kričali, se je Kutuzov sklonil na sedlu in pobesil glavo in oko se mu je zasvetilo s krotkim, nekam posmehljivim bleskom.

„Veste kaj, bratje. Vem, da vam je težko, a kaj hočemo! Potrpíte — saj ne bo več dolgo. Spravimo goste na mejo, potem se oddahnemo. Car ne bo pozabil vaše zveste službe. Težko vam je, a vi ste vsaj doma; ti pa — vidite, kam so prišli“, je dejal in pokazal na ujetnike. „Slabše se jim godi, kakor najzadnjemu berarču. Dokler so bili močni, jim niso priznawali, zdaj pa se nam tudi oni lahko smilijo. Ljudje so, kakor mi. Ali ni tako fantje?“

Gledal je okoli sebe in bral v nepremičnih, spoštljivo začudenih pogledih, ki so se upirali vanj, pritrjevanje svojim besedam. Obraz se mu je vse bolj in bolj jasnol od krotkega starčevskega smehljaja; ki mu je zvezdnato gubančil kotiček ust in oči. Pomolčal je in kakor v dvomu pobesil glavo.

„A tudi to je treba reči: kdo jih je pa klical k nam? Prav jim je, vrag jim j... m...!“ je rekel zdajci in vzdignil glavo.

Nato je mahnil s korobačem in — prvokrat v vsem času vojne — v skok odjahal od veselo se smejočih vojakov, ki so zapuščali vrste in klicali „ura...“

Proizvodnja jugoslovanskega filma

Vse republike imajo proizvodna filmska podjetja, ki so že l. 1949 presegla petletni plan v proizvodnji dokumentarnih filmov, filmskih obzornikov in filmskih novosti — Filmski laboratorij v Beogradu, eden naj-sodobnejših v Evropi — Uspehi slovenskega filma.

Jugoslovanski film je nastal šele po vojni. Vsi poskusi pred vojno so bili le poskusi in nič drugega. Zato je bila filmska ledina po osvoboditvi popolnoma neizmerna. Ni bilo tradicije, ne delavnic, ne delavcev. Vse je bilo treba ustvariti čisto na novo. Tako se je tudi zgodilo. Čisto na novo je bilo vse ustvarjeno z veliko ljubeznijo in delovnim poletom. Zato se pa danes, komaj po dobrih petih letih nastanka more ponašati jugoslovanski film z vrsto res lepih in tudi zasluženih uspehov.

V vseh republikah — proizvodna filmska podjetja

V vseh jugoslovanskih republikah delujejo proizvodna filmska podjetja, ki so že l. 1949 presegla petletni plan v proizvodnji dokumentarnih filmov, mesečnih obzornikov in filmskih novosti. Pred vojno l. 1937 je bilo v Jugoslaviji posnetih samo 40 dokumentarnih filmov in 31 mesečnih obzornikov. V l. 1949 pa je dala slovenska filmska proizvodnja poleg 4 umetniških filmov še 63 dokumentarcev, 82 mesečnih obzornikov, 52 tedenskih filmskih pregledov, 25 vzgojnih in prosvetnih filmov in 1 lutkovni film. Prav tako se je tudi zelo razširila mreža kinematografov, ki je od 343 v l. 1937 narasla do l. 1950 na 876.

Osnrednji filmski laboratorij v Beogradu je poleg drugih v državi eden izmed najmodernejših v Evropi. Opremljen je z najsodobnejšimi stroji in napravami, ki so jih montirali domači strokovnjaki. Posledice informbiroskega konflikta so v precejšnji meri prizadele tudi jugoslovansko filmsko proizvodnjo. Mnoge dobave strojno tehničnih naprav so izostale. Vse to je bilo potem treba izdelati doma. To se je tudi zgodilo. Tako ima danes slovensko filmsko podjetje „Triglav film“ med svojimi stroji malo uvoženih naprav. Z izdelki lastnih delavnic je podjetje zagotovilo za bodoče delo zadostno število tonskih snemalnih kamer z vsemi pomožnimi napravami.

Ugotovljeno je bilo, da je

kakovost domačih zvokovnih kamer v mnogočem boljša

od posnetkov z mnogimi uvoženimi kamerami. Tehniki „Triglav filma“ so opremili z zvočnimi napravami poseben avtomobil, s katerim je mogoče snemati zvok v ateljeju in na prostem. Mlad slovenski tehnik Tratnik je po svoji zamisli izdelal poseben razvijalni

stroj, ki se v ničemer ne razlikuje od inozemskih izdelkov.

Jugoslovanski umetniški filmi so na dostopni višini

Kljub temu, da je jugoslovanska filmska umetnost tako rekoč komaj zlezla iz povojev, lahko trdimo za večino doslej izdelanih umetniških filmov, da so na dostopni višini, kar priznava tudi mednarodna javnost. Lani so imela jugoslovanska filmska podjetja v delu 13 novih umetniških filmov, izmed katerih so mnogi, kakor tudi prejšnja leta, zajeli vsebino iz narodno osvobodilne borbe, kar je razumljivo, saj je bila to doba, ki je najbolj živ prizadela vse jugoslovanske narode in ki je ustvarila t. melje nove Jugoslavije. Precejšnje število izmed teh je že doživelo svoj krst ter se pridružilo tistim prvim filmom, ki jih že nekaj časa vrte v kinematografih: „Slavici“, „To ljudstvo bo živelo“, „Nesmrtna mladost“, „Življenje je naše“, „Sofka“, „Na svoji zemlji“, „Zastava“, „Barba Zvanec“, „Zgleda o tovarni“ in „Jezeru“.

Delavska knjižnica v Ljubljani — druga največja knjižnica v Sloveniji

Delavska knjižnica v Ljubljani je druga največja ljudska knjižnica v Sloveniji. To velja predvsem za število knjig, po katerem se uvršča takoj za šentjakobsko sedanjo Mestno knjižnico, ki je največja ljudska knjižnica Slovenije. Če bi šlo pa za kvaliteto knjig, bi prav gotovo Delavska knjižnica zaslužila prvo mesto.

Brez študijske knjižnice, ki ima nad 3000 knjig ima Delavska knjižnica nad 45.000 knjig izmed katerih jih 40.000 redno izposoja. Knjige si izposoja nad 20.000 stalnih članov, izmed katerih so mnogi člani že dolgo vrsto let. Po poklicu je med njimi največ nameštencev, nato študentov ter delavcev. Nedavno se je knjižnica preselila v Delavski dom, kjer ima na razpolago dovolj in tudi zelo primernih prostorov. Ti prostori so bili odprti koncem julija na čast Dneva vstaje, vendar do popolne ureditve, ki je bila predvidena do jeseni je začasno poslovala dvakrat tedensko, pozneje pa redno vsak dan.

Knjižnica je razdeljena na dva oddelka: v prvem so slovanska, v drugem so germanska in romanska dela. Slovanski oddelak bo najbolj sodobno urejen. Knjižnica bo v kratkem izdala tudi nov seznam vseh njenih knjig, ki bo prvi, ki je bil izdan po osvoboditvi. Med knjigami v tujih jezikih ma Delavska knjižnica največ nemških, italijanskih, francoskih in ruskih knjig. Za knjige v tujih jezikih se zelo zanimajo tudi študentje, s katerimi se urijo v znanju tujih jezikov, ki se jih uče v šolah. Velika škoda je, da Delavska knjižnica, kakor tudi druge ljudske knjižnice ne razpolagajo s

Uspehi in novi načrti slovenskega filmskega podjetja „Triglav film“

Še med rezkimi rafali prodirajočih osvobodilnih brigad, ki jih je Ljubljana tako težko pričakovala — so prvi filmski operaterji posneli na prve metre filmskega traku prekipajočo radost Ljubljane ob prihodu osvoboditeljev. Takrat je nastajal prvi slovenski film. „Ljubljana pozdravlja osvoboditelje“ je bil naslov tega prvega slovenskega dokumentarnega filma, ki mu je nato v teku kratkih let sledila dolga vrsta drugih, krajših in daljših.

Po pičlih treh letih je „Triglav film“ svoj umetniški in tehnični kader, ki ni imel strokovnih predizkušenj, pač pa cel koš trdne volje in resnične ljubezni do dela, tako usposobil, da je ustvaril prvi slovenski celovečerni umetniški film „Na svoji zemlji“ po scenariju slovenskega pisatelja Cirila Kosmača. Na ta film je mlada slovenska filmska umetnost lahko upravičeno ponosna.

Med tem, ko je „Triglav film“ l. 1945 izdelal le dva kratka dokumentarna filma in

dva filmska obzornika, se je v naslednjih letih začela filmska proizvodnja naglo dvigati. Izdelana je bila vrsta filmskih obzornikov, dokumentarnih filmov iz slovenske gospodarske in kulturne dejavnosti, kratkih in poljudnoznansvenih filmov itd.

Lani je „Triglav film“ snemal drugi celovečerni umetniški film po scenariju pisatelja Franceta Bevka, ki je nedavno pod naslovom „Še bo kdaj pomlad“ doživel svojo premiero.

Slovenski film na mednarodnem festivalu v Cannesu

Aprila je bil v Cannesu v Franciji mednarodni filmski festival, ki se ga je udeležila tudi Jugoslavija. Poslala je tja tri dokumentarne filme, med katerimi je slovensko filmsko proizvodnjo dostojno predstavil dokumentarni film „Oton Župančič“. To je film o življenju in delu velikega slovenskega pesnika, ki je bil lani izdelan po scenariju in v režiji Franceta Kosmača ter z glasbeno spremljavo Cirila Cvetka.

Letos dva nova umetniška filma

„Triglav film“, ki si je lani zgradil nov veliki atelje, nov provizorij in laboratorij z oddelki za pozitivno in negativno montažo, moderno urejeno kletnico, foto oddelek, risalnice in kontrolno predvajanico, opremljeno z domačimi „Iskra“ projektorji, ima mnogo novih velikih načrtov.

V ospredju je predvsem prvi mladinski film, za katerega so že končane vse priprave in ki so ga začeli snemati že v začetku aprila. Scenarij je napisan po mladinski povesti Josipa Vandota, ki je izhajala pred leti v mladinskem listu „Zvonček“ ter takrat zelo navdušila mlade bralce. Zgodba opisuje junaštvo pogumnega kmečkega fantiča Kacka, ki jih doživlja v gorah. Poleg otrok nastopajo v filmu tudi mnoge živali kar bo zlasti privlačno za mladi svet. Film bodo snemali v najlepših predelih Gorenjske pod Jalovcem in Mojstrovko.

V jeseni pa so bile dovršene priprave ter so začeli snemati četrti slovenski celovečerni film, ki bo po svoji monumentalnosti prekosil dosedanje, „Visoško kroniko“ po romanu pisatelja Ivana Tavčarja. V filmu je mnogo izredno učinkovitih prizorov, pri katerih nastopajo množice, kakor n. pr. „božja sodba“ čarovnice itd. Poleg teh dveh umetniških filmov snema „Triglav film“ letos tudi kratek metniški lutkovni film „Suzanna“ po scenariju Lidije Albanove.

Visoka šola za filmske igralce

V dosedanjih filmih nastopajo večinoma poklicni dramski igralci. Kmalu pa bo dobil jugoslovanski film nov kader, prve jugoslovanske poklicne filmske igralce, ki se šolajo na Visoki filmski šoli v Beogradu, kar bo nedvomno pripomoglo k še večjim uspehom jugoslovanskega filma.

Kaj berejo Nemci

Nemški knjižni trg je preplavljen s prevodi iz ameriške, angleške, francoske in italijanske literature. V izložbah je tuja literatura in le-ta in tam kakkega Nemca. Nemški bralec bi verjetno imel raje nemške pisatelje, a založniki pravijo, da imajo premalo nemških rokopisov, ki bi vzdržali konkurenco s tujimi avtorji. Nemški književnik je danes v takem položaju, da le težko živi od pesa. Nemški literaturi manjka tistega poguma, ki ga imajo nekateri tuji pisatelji, ki so danes znana in priznana imena v svetu in tudi pri Nemcih, ker so ti avtorji povedali stvari, ki se jih prej ni nihče dotaknil. Med nemškimi pisatelji so pokazali največ poguma emigranti, kot Thomas Mann, Hermann Hesse, Franc Werfel in še nekateri, medtem ko se drugi nemški pisatelji še niso znašli. Zato je razmeroma malo nemške literature iz povojnega časa prodrlo v svet in je tudi vzrok, da je nemški knjižni trg danes preplavljen s tujo literaturo.

ga ne dobe v svojo pest. Njim ubežati je bilo torej za kristjana nemogoče.

Tako strašne ljudi je, kakor pripoveduje pravljica, poslal turški car za lepo Zaliko, da jo ugrabijo.

Večkrat so ju že bili jezdec zasledili. Ali Zalina in Marko sta se jim vselej srečno umaknila. Zvedela sta namreč skrivnost, kako je edino mogoče, uiti pesjanom. V temni noči sta došla v veliki gozd v deželi bolgarski. Tu sta se hotela skriti. A počivati nista mogla nikjer, kajti divje zveri so ju preganjale povsod.

Šla sta torej dalje in dalje po gosti šumi, sama ne vedoč, kam prideta. Naenkrat zagledata majhno luč. Kreneta proti njej in prideta do samotne kočice sredi gozda.

V hišo stopivši, jo najdeta prazno. A hitro prikrevsa šantava, sivolasa babica, rekoč:

„Kaj iščeta tukaj o polnoči, nesrečna človeka? Bežita; tu so tolovaji doma. Ravnokar so šli na lov. Ako pridejo domov, vaju ovohajo, ker sta kristjana, in raztrgajo na drobne kosce.“

Tudi jaz sem bila nekaj vajine vere. Ali zdaj sem že skoro pozabila na Boga in molitev. Le kako dobro dejanje še storim v zveličanje svoje grešne duše. Zatorej se mi smilita, ker vaju zasledujejo pesjani. Ako jim hočeta uteči, morata tole storiti: Ponoči bežita naprej, kakor hitro moreta. Podnevi pa počivajta, stoječa v vodi, pod drevesnimi koreninami, ki rastejo ob rekah ali potokih. Glavo imejta pokrito z zeleno celino!

Ako hočeta priti domov, hodita vedno proti severu! Tam prideta do velike, velike reke. Ob njej idita proti

tistim deželam, od koder teče voda! Nato prideta do manje reke, po imenu Sava. Hodeč proti njenemu izviru, dospeta v svojo domovino!“

S srebrom in zlatom je poplačal Marko sivolasi ženi prerokovanje. Ob pravem času sta se še ločila od starke ter ušla tolovajski druhali.

Po cele noči sta tavalala potem naša pornika po gozdih in gorah puste dežele bolgarske. Povsod so ju zasledovali pesjani. Le kadar sta stopila v potok ali reko in se skrila pod drevesne korenine, so izgubili pesjani njiju sled. Čestokrat je tedaj slišala Zalika, kakor pripoveduje koroška narodna pesem, da so govorili pesjani:

„Tu je bla, tu je ni... krščanski duh diši.“

Strašno težavna in nevarna je bila za Zaliko in Marko pot po nepoznanih deželah. Naposled sta srečno došla v deželo srbsko ob globoki Donavi, ali pesjani so jima bili še vedno za petami.

Moči so ju že zapuščale. Zdvajala bi bila skoro in obupala nad svojo rešitvijo. A v vseh nezgodah in nevarnostih je zaupala Zala še zmeraj v božjo pomoč. Kadar koli je pogledala na sliko Matere božje in iskreno molila, rodil se je nov up in nova nada. Srčno hrepenenje po Mirku se ji je vzbujalo z novo silo v njeni duši. Vse bi rada in voljno pretrpela, ako bi le še enkrat videla blago lice svojega moža in ženina.

Ta misel in up sta dajala zvesti ženi novo moč in pogum. Ali Marku, Zalinemu zvestemu spremljevalcu in

22

Vsi so že mislili, da je umrla ponoči, ali si storila kaj zalega. Zatorej ulomijo vrata. A kako se zavzemo, ko ji ni nikjer ne sledu, ne tiru! Obupani so tekali stražniki in strežaji po vsem poslopju, ali lepe kristjanke ni bilo zaslediti nikjer.

Sultan je dal takoj vse stražnike vtakniti v temno ječo, le enega ne; zakaj Marka ni bilo nikjer. Proti večeru so šle zapazili na cesarskem vrtu vrh, ob zidu vi-sečo. In zdaj je bilo jasno kakor beli dan, da je s stražnikom vred ušla iz sužnosti lepa kristjanka.

Še tisti dan je poslal sultan jezdec za kristjansko sužnjo na vse strani svojega velikega cesarstva. Imeli so ukaz in povelje, obadva živa ujeti. Zatorej so po cele noči jahali na brzih turških konjih ter iskali ubegla kristjana.

Zaline zasledovalce in vohune imenuje slovenska narodna pravljica „pesjane“. O njih se pripoveduje, da so bili ljudje, ki imajo eno nogo in sredi čela le eno oko, in da so največji sovražniki kristjanske krvi. Od daleč že ovohajo kristjana. Zasledujejo ga, kakor zajca psi, dokler

Na svetu je še mnogo nepismenih ljudi

Po podatkih Statističnega urada OZN živi na svetu 2.400.000.000 ljudi. Od teh je dobra polovica nepismenih. Dobra polovica ljudi na svetu živi v revščini. Njihov zaslužek je tako pičel, da se komaj za silo preživljajo. Največ nepismenih je v Aziji in Afriki. Tam žive ljudje povprečno 30 let, medtem ko znaša povprečna starost v Zahodni Evropi 55 in še več let. V Latinski Ameriki, ki ima 106.000.000 prebivalcev, sta nepismeni dve tretjini. To pomeni, da 70 milijonov ne more sodelovati v napredku celega kontinenta.

Celo v Združenih državah Amerike, kjer sta stopnja izobrazbe in življenjski standard med najvišjimi na svetu, nepismenost še niso odpravili, pač pa nenehoma nazaduje. Po podatkih, ki jih je zbral Urad za statistiko ZDA, je padla od 20 odstotkov leta 1870 na 6 odstotkov leta 1920. V oktobru 1947 ni znalo od 10.000.000 prebivalcev v starosti nad 13 let brati in pisati ne v angleškem ne v nobenem drugem jeziku 2.800.000 ljudi in zato so jih označili za nepismene. Zdaj je v Ameriki med belci nepismenih povprečno 1,5 odstotkov, med črnci pa še vedno 16,3 odstotkov.

Pred petimi leti, ko so znanstveno in kulturno organizacijo — Organizacijo združenih narodov UNESCO prvikrat napotili, naj se loti likvidacije nepismenosti širom po svetu, so predlagali kampanjo, da bi „si pridobili simpatije vsega sveta“. Toda to prizadevanje je bilo sprejeto skeptično. Kmalu so spoznali, da bi bilo združeno s tolikimi stroški, da namena ne bi mogli doseči. Vzlic temu pa se je UNESCO tega dela lotila. Leta 1947 jo je Haiti naprosil, naj se loti osnovne izobrazbe. Ko se je začela lani vojna, je grozila Marbialovi dolini in njenim 30.000 prebivalcem suša in lakota. Preden so mogli pripraviti gradivo za osnovno šolanje, so ugotovili, da bi bilo treba kreolsko abecedo in način pisanja standardizirati. Lani je ustanovila UNESCO v Marbialu izobraževalni center, ki ima že srednje šole in 10 osnovnih šol za 500 nepismenih.

UNESCO hoče polagoma zajeti s svojim načrtom o zatiranju nepismenosti ves svet. Šolanje nepismenih naj bi trajalo 12 let in stroški bi znašali okrog 30.000.000 dolarjev. Sklenjeno je bilo vzpostaviti globalno omrežje mednarodnih centrov za osnovno izobrazbo na šestih svetovnih področjih, kjer je stopnja izobrazbe pod povprečnostjo. Centri bodo v Indiji, na Srednjem vzhodu, v Latinski Ameriki in ekvatorski Afriki, dva pa na Daljnem vzhodu. Na vsakem področnem centru bo za učitelje prirejen 21-mesečni obvezni tečaj, da se

bodo usposobili v tehniki osnovne izobrazbe. Ko se bodo vrnili domov, bodo pomagali ustanavljati nacionalne centre za osnovno izobrazbo. Centri bodo izdajali učbenik in razne druge šolske knjige ter skrbeli za učila.

Za prihodnje leto je določila UNESCO v ta namen 453.000 dolarjev. Nekaj denarja bo šlo iz njenega proračuna, nekaj pa ga bodo dale ameriške države. Tako bodo izšolali prvih petdeset učiteljev, le-ti pa bodo poučevali doma nove učiteljske kadre. 1. januarja 1952 bo sprejetih 100 novih slušateljev učiteljskega tečaja; tačas pa bodo že pripravili vse potrebno za ustanovitev tretjega centra leta 1953.

V mestecu Patzuaro na bregu gorskega jezera 250 milj od Mexiko Cityja je UNESCO v maju ustanovila mednarodno šolo za izobrazbo in labo-

ratorij za raziskovanja, da bi se dvignila življenjska raven z izobrazbo. To je zdaj nekakšno kulturno podjetje z letnim proračunom 100.000 dolarjev. Poslojpa in svet je dala brezplačno na razpolago mehiška vlada. Solo vodi bivši ravnatelj šole za kmečko izobrazbo v Mexiku Lukas Ortiz. Učno osebje je iz Columbijce, Danske, Portorike, Mehike in ZDA. V tem centru je zbranih 52 diplomiranih študentov. Vso si bili učitelji, bolničarke, ekonomisti, inženirji agronomije ali vzgojitelji. V Patzuaro so prispeli iz Kolumbijce, Costarice, Ekvadora, Salvadorja, Hondurasa, Perua, Guatemale, Haitija in Mehike. Razdeljeni so v deset skupin, ki delajo po vaseh, kakor so jih dodelili za enoletni tečaj. Delajo skupaj z vzgojitelji, izdajajo učbenike in snemajo tudi vzgojne filme. Tako bodo delali tudi doma, ko se bodo vrnili iz tečaja.

Železnice odpirajo pot do naravnih bogastev

Z gradnjo železniških prog so pričeli v Bosni leta 1946, ko je bila zgrajena prva mladinska proga Brčko—Banovići, v dolžini 92 km. Isto leto sta bili zgrajeni še dve manjši progji v Srbiji.

Leta 1947. je bilo zgrajenih 275 km novih prog, med katerimi je najvažnejša druga mladinska proga Samac—Sarajevo v dolžini 242 kilometrov.

V letu 1948 so zgradili celo vrsto krajših prog v Srbiji, Črni gori, na Primorskem, zgrajen pa je bil tudi drugi tir na progji Zagreb—Beograd v dolžini 146 km.

Leta 1949 je bila zgrajena 74 km dolga proga Sabac—Zvornik in dve manjši progji v Bosni.

V letu 1950 so bila najvažnejša dela pri gradnji istrske proge Lipoglav—Štalije. Letos pa je bila zgrajena 60 km dolga proga Dobož—Tuzla, dočim je proga Dobož—Banja Luka, ki jo gradi mladina, še v gradnji.

Dokaj časa že nadaljujejo gradnjo normalnotirne proge od Sarajeva proti Jablanici, Mo-

starju in pristanišču Kardeljevo. Gradnja te proge je doslej tudi najtežja v državi. Dela na gradnji proge do Jablanice bodo pospešena, ker bodo po njej dovažali turbine in drugo opremo za tamkajšnje orjaško hidrocentralo.

Z dograditvijo proge Tuzla—Zvornik in pro-

Znamenje v samoti

Foto Rehsman

ge Sarajevo—Kardeljevo bo zgrajena šele prva polovica nujno potrebnega železniškega omrežja.

V bodočnosti pa bodo čimprej gradili normalnotirno progo po dolini Vrbasa do Jajca, potem progo proti Dalmatinskemu Zagorju in Splitu, progo po soteskah Drine do Zvornika naprej in progo iz Sarajeva na vzhod proti Čačku in Kosovo polje.

V številu porok Jugoslavija prva na svetu

Prirodno gibanje prebivalstva v neki deželi je barometer življenjske sile naroda in njegove življenjske ravni. Zvezni statistični urad v Beogradu je izdal obsežen statistični bilten, v katerem so objavljeni rezultati popisa prebivalstva iz leta 1948 z mednarodnim pregledom. Podatki za druge dežele so vnešeni iz Mesečnega statističnega biltena Združenih narodov in sicer za 18 evropskih držav, štiri kontinente ter Indijo in Združeno britansko kraljestvo. Primerjava posameznih dežel med seboj in primerjava istih z Jugoslavijo je zelo zanimiva in poučna. Od vseh 21 kontinentalnih evropskih in izvenevropskih dežel ter Združenega britanskega kraljestva je število živorojenih na 1000 prebivalcev višje kot v Jugoslaviji edino-le na Japonskem. Potrebno pa je dodati, da rojstva na Japonskem in v ogromni večini ostalih de-

žel nazadujejo, medtem ko v Jugoslaviji rojstva naraščajo. Manj napredujejo rojstva edino-le v Kanadi, na Portugalskem, v Spaniji in v Zapadni Nemčiji.

Ker je pa število rojstev v tesni zvezi s številom porok, je razumljivo, da je tudi teh manj in sicer v vseh deželah. Zanimivo pa je, da je največ porok v Jugoslaviji, tako da je Jugoslavija na tem področju brez konkurence. Medtem ko je v Jugoslaviji na 1000 prebivalcev letno povprečno 12 porok, pa znaša povprečje v vseh drugih deželah od 9 do 10. Pri porokah so najresnejši tekmeči Jugoslaviji Američani, ki so leta 1947 imeli celo več porok kot v Jugoslaviji, leta 1949 pa nekoliko manj. Sorazmerno veliko porok je še v Zapadni Nemčiji, Kanadi in Avstriji, najmanj pa jih je v Spaniji, kjer pride na 1000 prebivalcev letno sedem porok.

rešitelju, so čim bolj od dne do dne pojemale moči. Nasled se od same slabosti ni mogel več vzdržati pokonci.

Neko jutro je stopil iz vode in se vlegel tja pod košato drevo, da bi po dolgem času zopet zatisnil oči. A takoj ga ovohajo pesjani. Jezdci turški pridejo ter ugrabijo nesrečnega moža.

Zalika, to videč, jame vpiti in klicati na pomoč. A vse zastonj. Marko je sicer pogumno in junaško branil sebe in svojo spremljevalko, ali pesjani ga ubijejo in raztrgajo na kosce. Potem plane divja pesjanska druhal tudi za nesrečno ženo in dere za njo do reke Donave.

Zala se vrže vsa obupana v peneče valove, srečno preplava široko reko, njeni vohuni pa najdejo grob v hladnem vodovju.

Osemnajsto poglavje

V Svatnah v Rožni dolini so delali med tem velike priprave za imenitno ženitovanje. Ženila sta se Mirko, gospodar na velikem Serajnikovem domu, in Almira, bogata hči Tresoglavova.

Odkar je sivolasi oče Serajnik zatisnil oči, se ni nihče več protivil tej poroki in zvezi. Zaliko so že davno imeli za mrtvo. Almira je pa vedela tudi skrbeti za to, da ni prišlo njeno izdajstvo v zadnjem turškem boju na svetlo. Vsem se je znala prikupiti. Mladeničem se je dobrikala kakor poprej, starim jezičnim babicam pa je zavezala jezike s tem, da jim je pri vsaki priliki poklanjala majhnih darov.

Le nesrečni mladenič Davorin se ni hotel ukloniti Almiri. Le on je vedno hudo govoril o njej, naštevajoč ji čestokrat njene pregrehe. Toda na Davorina se niso ozirali, njemu ni nihče veroval.

V zadnjem času ga je bila spravila Almira celo izpod Serajnikove strehe. Davorin je živel nato kot berač; raztrgan in razcapan je prosil miloščine od hiše do hiše, da se je preživljal.

Prišel je dan poroke. Bogate so bile priprave za to gostijo. Še večja bogatija in potrata se je videla sedaj, kakor takrat, ko se je ženil Mirko z Miklovo Zaliko. Vsi sosedje od blizu in daleč so došli kot svatje na gostovanje. Tudi radovednih gledalcev in prežarjev ni manjkalo, in samo od sebe se razumeva, da se je zbralo ob tej prilici tudi mnogo beračev v Svetnah.

Ob pot in cesto, ki vodi v cerkev, so se postavljali ubožci, da bi prijeli kak milodar od bogate neveste in srečnega ženina. Tudi pri peči v hiši in pri vratih v veži so posedali, željno pričakujoč dobrega grizljaja.

Miklov pes Kastor je imel ta dan mnogo jeze in opravkov. Vedno je lajal in se ljuto zaganjal v raztrgane berače. Nobenemu ni prizanesel, kdor se je le od daleč bližal Serajnikovi hiši.

Na Mirkovem domu je bilo že v jutru na poroke dan vse veselo in radostno. Ženin, nevesta in svatje so sedeli za bogato obloženo mizo. Napivali so drug drugemu. Starejšina je ravnokar začel jemati slovo za nevesto Almiri; zakaj bližala se je ura, da gredo v cerkev k poroki.

Maksim Gorki:

Med ljudmi

(Odlomek)

... Skoraj vsak dan sem prosil babico: „Pojdiva v gozd!“

Rada je pristala in tako sva preživela vse poletje do pozne jeseni in nabirala trave, rdeče jagode, gobe in orehe. Nabrano je babica prodajala in s tem sva se hranila.

„Zastonj vaju živim!“ se je jezil ded, čeprav nisva njegovega kruha niti okusila.

Čedalje bolj sem občudoval babico, navadil sem se jo šteti za bitje, ki je višje od vseh drugih ljudi, najbolj blago in pametno na zemlji, ona pa je moje prepričanje utrjevala. Nekoč zvečer, ko sem nabral bele gobe, sva šla po poti domov in prišla do obronka gozda; babica je sedla, da si odpočije, jaz pa sem šel med drevesa iskat gobe.

Nenadoma sem slišal njen glas in videl: sedela je na korenini in mirno rezala korenine gob, ob nji pa je z iztegnjenim jezikom stal siv, mršav pes.

„Ti pa kar pojdi proč!“ je dejala babica. „Pojdi zbogom!“

Stekel sem na stezo, pes se je nenavadno skrivil in ne da bi obrnil glavo, pogledal vame z zelenim pogledom lačnih oči, stisnil rep in skočil v gozd. Nič ni bil po postavi podoben psu in ko sem zažvižgal, se je divje pognal v grmovje.

„Ali si videl?“ je z nasmehom vprašala babica. „Sprva sem se zmotila, mislila sem, da je pes, gledam — pa vidim, da ima volčje zobe, in vrat je bil tudi volčji! Kar prestrašila sem se: no, pravim, če si volk, pojdi stran! Dobro, da so volkovi poleti mirni...“

V gozdu ni nikoli blodila, ker je znala nezmotljivo najti pot domov. Po vonju trav je vedela, kakšne gobe so morale biti na tem kraju, kakšne na onem, in me je pogosto izpraševala.

„Pod kakšnim drevesom raste rjavka? Kako ločiš užitno gobo od strupene? A kakšna goba raste v praproti?“

Po neopaznih praskah na drevesni skorji mi je znala pokazati veвериčja dupla, plezal sem na drevo, pobiral iz gnezd živalce, za zimo spravljene orehe in pustošil gnezda; včasih je bilo v gnezdu po več deset funtov orehov...

V poletnem času sem se zelo okreplil, izgubil zanimanje za življenje sovrstnikov in v gozdu podivjal...

Nekoč je prišel ded iz mesta ves moker, — jesen je bila in deževalo je, — na pragu se je otresel kakor vrabec ter svečano dejal:

„Na, nagajivec, jutri se spravi v kraj!“

„Kam pa še?“ je jezno vprašala babica.

„K tvoji sestri Matrjoni, k njenemu sinu...“

„Ah, oče, zlo si naumil!“

„Molči, neumnica! Morebiti postane še risar.“

Babica je molče sklonila glavo...

Ko bi bilo poletje, bi babico pregovoril, da bi šla po svetu, kakor je hodila, ko je bila deklica.

Toda bila je jesen, po cesti je pihal hladnen veter, nebo se je zavilo v neprodne oblake, zemlja se je nagubala, postala blatna in nesrečna... In spet sem šel med ljudi...

Vsem se je iskrla radost v očeh. Le ženin Mirko ni kazal pravega veselja. Vselej ga je izpreletela nekaka groza ter obšel neprijeten in tesen notranji čut, kadar koli je pogledal na berače, sedeče pri peči. Njegovo oko se je srečalo s pogledom nesrečnega Davorina. Tedaj pa se je nehote vzbudila Mirku nekdanja misel v glavi: Almiri, njegova nevesta, je izdala njega in ranjko njegovo Zaliko...

Okoli cerkve sv. Jakoba je čakalo že mnogo radovednega ljudstva na svate. V cerkvi ni bilo nikogar. Le tam pri velikem oltarju je klečala neznana žena v raztrgani, tuji obleki. Ko pa je domolila, se je napotila tudi ona iz cerkve. Začudena se je ozirala po zbrani množici misleč: Kaj le pomeni toliko čakajočega ljudstva?

Nato je ubožica pazno poslušala, kaj govorijo ljudje med seboj. In o čudo! Pomenkovali so se o bogatem ženinu Mirku in o srečni nevesti Almiri; tu pa tam je tudi še slišala ime nesrečne Zalike.

Začuvši to govorico, zavre tujki kri v glavi. Vsa izbegana in obupana se napoti z naglim korakom proti Svetnam. Ljudje so radovedno pogledovali za njo, a spoznal je ni nihče; saj je bila po beraško oblečena in začrnelega lica, kakor zamorci.

Kmalu je došla v Svetne. Ondi postoji ter posluša. Na uho ji udarjajo mični glasovi srebrnih strun, vrisk in petje doni iz Serajnikove hiše. Vse je bilo veselo in zidane volje.

(Dalje)

KOLENDAR

Petek, 21. december: Tomaž
 Sobota, 22. december: Demetrij
 Nedelja, 23. december: Viktorija
 Ponedeljek, 24. december: Adam in Eva
 Torek, 25. december: Božič, Roj. Gospod.
 Sreda, 26. december: Stefan
 Četrtek, 27. december: Janez Evangelist
 Petek: 28. december: Nedolžni otroci

SPOMINSKI DNEVI

- 21. 12. 1382 — Habsburžani so dobili Kranjsko v fevd — 1765 Umrli Čeh Prokop Diviš, izumitelj strelovoda — 1900 Ameriški zdravnik Reed je dokazal, da prenašajo rumeno mrzlico komarji.
- 22. 12. 1779 — Umrli slovenski prekmurski protestantski pisatelj Stefan Küzmič — 1878 Bolgarska prestolnica Sofija osvobojena izpod turškega jarma — Dan Jugoslovanske armade — 1946 v New Yorku svečano otvorjen Jugoslavenski narodni dom.
- 26. 12. 1825 — Rojen slikar Janez Wolf — 1898 Zakonca Pierre in Maria Curie sta sporočila pariški Akademiji znanosti, da sta odkrila radij.
- 27. 12. 1361 — Umrli jezikoslovec France Metelko — 1938 Umrli češki pisatelj Karel Čapek.
- 28. 12. 1789 — Prva uprizoritev Linhartove „Zupanove Micke“ — 1839 Rojen eden prvih slovenskih socialistov Ivan Zelznikar — 1908 Potres razdejal italijanski mesti Mesino in Reggio.

VESAVA NAD ROŽEM

Pri nas smo precej oddaljeni od ostalega sveta. Naša vas spada še pod obično Bilčovs, kamor imamo skoro poldrugo uro hoda in smo torej najbolj oddaljena vas od središča bilčovske občine. Kot župljani pa spadamo v farno Kotmaro ves, kamor imamo peš tudi skoraj eno uro. Da bi se mi vozili s kakim avtom, o tem sploh ni govora, ker še doslej nimamo takih potov, da bi mogel brez skrbi kakšen avto do nas. Davkopllačevalci pa smo seveda ravno tako kakor v drugih krajih naše dežele. Ker smo pa tako daleč v hribih, se pa nas le težko kdo spomni, razun tedaj, ko nam pošiljajo davčne položnice. Mogoče bo sedaj nekaj več upanja, da bodo pristojne oblasti posvetile več pozornosti našim potrebam.

Poročati moramo tudi, da je preminul Janez Adlasnik, pd. Dravc-Petric na Vesavi. Dočakal je lepo starost 80 let. Pokojni je bil kmet s srcem in z vso svojo voljo, ljubil je svojo po pradedih podedovano zemljo. Več let je bil tudi odbornik občinskega sveta v Bilčovsu in kot tak ni skrival, da je rojen Slovenec in se je tudi za našo stvar močito postavil. Dolg je bil spreved pogrebcev, ki so ga spremljali na njegovi zadnji poti, kotmirški pevci pa so mu zapeli v slovo ganljive žalostinke.

Kmalu za Dravcem pa je preminula Magdalena Lausekar, pd. Kompanjeva mati na Vesavi. Dosegla je častitljivo starost 87 let. Lep kos zgodovine naše vasi je legel z njo v grob, saj je rajna mati spremljala dejanje in nehanje v naši vasi desetletja.

Naj bo obema lahka domača zemlja! Vsem preostalim naše sožalje!

ST. JAKOB V ROŽU

Preteklo nedeljo smo bili v našem Narodnem domu deležni kulturnega užitka, ki nam bo dolgo ostal v najlepšem spominu. Obiskala nas je igralska skupina z Brnce in uprizorila znano ljudsko dramo „Kadar se utrga oblak“. Vajeni smo sicer marsičesar, saj smo videli že nešteto igranje raznih igralskih skupin, toda kar so nam nudili igralci v nedeljo, nas je kljub temu iznenadilo. Težko je povedati, kaj smo bolj občudovali: ali dovršeno igranje treh poklicnih igralcev, ki smo jih videli v vlogah Andreja, Lenčke in trgovca Izde, ali pa igranje ostalih igralcev, ki so se kot diletanti z izrednim uspehom uvrstili med poklicne igralce.

Čeprav se nam je pred začetkom predstave zdela vstopnina mogoče nekoliko visoka, ker jo pri domačih prireditvah navadno znižamo na minimum, smo že med dejanji in posebno po končani prireditvi soglasno ugotovili: nikakor nam ni žal, videli smo nekaj, česar le redkokdaj vidimo! In to ugotovitev združujemo z željo, da bi nas skupina z Brnce kaj kmalu spet obiskala.

Poročati pa moramo tudi žalostno vest, da smo se za vedno poslovili od trgovca Franka, ki jo podlegel zahrbtni boleznini. Rajnega je poznal vsakdo od blizu in daleč, zato ga je spremljala na njegovi zadnji poti množica, kot je Šentjakobčani sploh še ne pomnimo. Pogrebne obrede je opravil g. kaplan Česen, ki se je rajnega spomnil v obeh jezikih. Naj mirno počiva!

Po naši zemlji

KORTE

Nagrobna pesem „Oj težka pot, oj tožna pot, ko od srca srce se loči...“, ki sem jo najraje pel ob pogrebnih svečanostih, mi je vso pot v Korte, ko sem šel na pogreb Smrtnikovega očeta, pripovedovala doživljaje, ki sva jih s Franceljnom skupno prestala. Mnogo prijetnih a tudi bridkih spominov me veže na srce Franceljna, posebno pa na ona leta, ko je srce bilo brez vsake potvorbe in čisto, kakor bije v nedolžnem otroku.

Francelj je bil vedno mlad, vedno ponosen, zvest in samostojen. Pogosto mi je pripovedoval, kako je bil od ljudi obrekovan, kako je živel za svojo družino in koliko je trpel. Vedno se je srčno nasmejal, ko je končal svoje pripovedovanje, kakor bi hotel reči, zmagal sem pa le, čeprav težko, zmagal, ker je bila pravica na moji strani. „Pri Franceljnu“ se imenuje lesena hišica, ki je zgrajena tako prikladno v lepi gorski naravi, kjer je Francelj pletel gnezdece svoje družine. Mnogo njegove ljubezni, dela in trpljenja se je odigralo v tej hišici.

Ko se odprejo skale, prideš iz romantične divne soteske, ki loči Obirsko od Kort, po kateri se pretaka bisernočisti potok z mnogimi postvrmi. To so Korške peči kamor šele trideset let vodi v skalo vsekana cesta. Francelj, ki smo ga v četrtek, dne 15. decembra, položili v prerani grob, je neštotokrat hodil v Zelezno Kaplo in nazaj z natovorjenim nahrbtnikom po strmi stezi čez Korške peči, ko še ni bilo ceste, kadar je ni mahnil preko Jerzerske, kjer je bilo bližje in udobneje za hoditi.

Dvajset minut od Franceljna je Smrtnikovo posestvo. Težavno je sicer, toda ima tako lepo in ugodno gorsko lego, da je rajnemu še uspelo pridelovati dosti jabolk, hrušk in češpljev. Francelj je bil gospodar na Smrtnikovem, kjer je s svojo številno družino delal in delal.

Korte, ki imajo samo sedem števil, so precej odrezane od ostalega sveta. Leta 1942 je pridivil tudi v Korte krvi žejen fašistični osvajalec. Smrtnikova družina se je 15. aprila 1942 nahajala v korški cerkvi, kjer je bil dan vednega češčenja. Fašistična policija je Smrtnikove aretirala in jih izgnala naravnost iz cerkve v tujino. Mnogo je bilo solza in žalosti, Francelj pa je bil jezen. „Kar zaškrpalo je po meni,“ mi je nekoč pripovedoval, „a kaj sem mogel pomagati, ko je bilo toliko otrok. Če bi bil sam, bi imeli ti zločinci dovolj opravka z menoj.“ Po srečnem naključju pa je bil Francelj s svojo družino samo par mesecev v izseljeniškem taborišču v Nemčiji. Ko pa je prišel z vso družino nazaj na svoj dom k Smrtniku, se je začelo za njega in njegove težko in tvegano delo. Korte so bile ves čas protifašistične osvobodilne vojne zelo prikladen teren za partizane. V Kortah so bili prvi spopadi s fašistično policijo. Vse hiše so bile v službi narodnoosvobodilnega gibanja. Smrtnikova pa je brez dvoma stala na čelu odpora proti krivici. Kakor je bil Francelj vedno tam, kjer je bila pravica, tako je tudi partizanom nudil nasmejane obraze vse, kar zmore zvest in pogumen slovenski človek, kadar velja braniti čast svojega ljudstva. Francelj je bil tak človek in tudi za napredek se je potegoval. Ko so drugi sladkim besedam tujih izkoriščevalcev naselili in se dali podkupiti za denar in morda tudi za ničvredne predmete, je Francelj ostal trden.

Francelj je na primer mnogo vedel povedati,

VELINJA VES

Končno smo le uspeli in izgradili v korist vsem vaščanom, posebno pa kmetom, prepotrebno pot, ki nas veže s Celovcem. Nič se ne more predstavljati s kakšnimi težavami in naporji smo na primer prej spravili voz drv na trg v Celovec, če pomislimo, da je imela prejšnja skrajno slaba pot 30 odstotkov strmine, danes je ima pa le 10 odstotkov. Novo izgrajena pot je zares v blagor vsem, ki se je morajo posluževati.

Že leta 1939 smo začeli z gradnjo poti od glavne ceste iz Celovca na Vrbo v našo vas, ki leži ob Dravi. Delali smo okoli pet let, po končani vojni leta 1945 pa smo z delom prenehali. Želja pa, da bi začeto delo nadaljevali in pot izgradili pa ni prenehala. Leta 1948 smo na pristojne oblasti znova vložili prošnjo za podporo. Toda preteklo je mnogo časa preden so se spomnili, da bi v tej zadevi kaj ukrenili. Na vztrajno dreganje po našo prošnjo junija 1951 le rešili in sicer je naklonila deželna vlada 40.000 šilingov podpore in iz tako imenovanega plebiscitnega fonda smo dobili 30.000 šilingov. Na ta način je bilo mogoče izgradnjo dogotoviti, ki so jo vodili višji gradbeni svetnik Ortner, gradbeni svetnik inž. Obrý, dr. Hinna in gradbeni vodja Glawar.

Dne 27. novembra so novo pot kolavdirali, to se pravi pregledali in odobrili. Pri tem dejanju so bili navzoči imenovani gradbeni strokovnjaki in zastopnik Kmetijske zbornice inž. Luckmann. Po kolavdaciji je bilo v gostilni pri Knaberlnu za udeležence pripravljeno kosilo.

Nujno potrebno je tudi izgraditi 4 do 5 km dolgo pot, ki vodi v Bilčovs. Upamo, da bodo imele tudi za to prepotrebno pot pristojne oblasti razumevanje in bomo spomladi že mogli pričeti z gradnjo.

kako borbo je vodil, ko se je gradila cesta v Korte in je zaradi neodločnosti drugih bila postavljena žična vzpenjača, da je prešel potem les korških kmetov na milost in nemilost v roke tujih veleposelstnikov. Francelj je bil tudi pobudnik za elektriko v Kortah. Ko pa mu ni uspelo prepričati ostale, da bi napravili skupno centralo, je zgradil svojo. Komaj mu je posvetila električna luč, pa je umrl in ni mogel uživati produkta svojega naprednega in razumnega dela.

Francelj mi je večkrat tudi pripovedoval, kako je bil kot lovec, — imel je svoj lov, — zasledovan od tistih, ki ne govorijo našega jezika. Večkrat so ga po metodi gestapovcev zasledovali, nekoč so mu celo puške pobrali, ko je iskal izgubljene ovce v sosednem gozdu. Košuta, Potok, Korški Storžič, Belski Storžič, Dolga njiva, to so bili njegovi naj-

ljubši kraji, o katerih je rad in mnogo pripovedoval, kadar mi je kazal kot lovec svoje močne lovske trofeje. Videl sem v Franceljnu vedno človeka, ki se ne da zasužnjiti, ki si ne da vzeti svoje neodvisnosti in svobode.

Pogrebne obrede je opravil gospod župnik Holmar. Rajhman Jaka iz Podravelj je spregovoril ob grobu kot njegov sotrp in imenu Zveze slovenskih izseljencev. V imenu partizanov pa sem se Franceljnu ob grobu tudi jaz zahvalil za vse, kar je storil dobrega meni in vsem partizanskim borcem v dolgih treh letih osvobodilne borbe, ko sva bila vsa leta za slovenski narod najtežje zgodovine mnogokrat skupaj, kakor sva se srečevala že pred in tudi po vojni.

Francelj! Počivaj v tvojih Kortah v miru! Mi gremo naprej in nikoli tvojih plemenitih lastnosti ne bomo pozabili, vedno bo nam zgled tudi tvoja vest, katero si poslušal predvsem takrat, kadar je bilo za tebe in nas vse tvegano. Gašper

Igralska skupina na Brnci

Na Brnci je pričela delovati igralska skupina, ki bi jo lahko imenovali „Ljudski oder“ ali kakor koli, ker do zdaj si še ni nadela imena. Ta skupina pod vodstvom režiserja Jožeta Kepolda, ki je poklicni igralec, si je zastavila nalogo, dvigniti slovensko odrsko umetnost na

tično pokazali, kaj zahteva igralska umetnost. Igralka Marjana Maherjeva in igralec Jože Zupan sta že pri prvih vajah pokazala, da uspehi ne bodo izostali.

Takoj po njihovem prihodu se je skupina lotila dveh novih iger in sicer Zagarjeve drame „Vrtinec“ in Mannersove veseligre „Peg, srček moj“. V obeh igrh sodelujeta gosta iz Ljubljane. Na ta način bomo našemu ljudstvu nudili mnogo poučnega razvedrila in pravega umetniškega užitka za božič in zimo. Priprani smo, da bo brnški igralski skupini že pri prvih predstavah uspelo izboljšati igralsko raven. Na te predstave že danes prisrčno vabimo!

Knjižni dar Slov. prosv. zveze

Te dneve in med prazniki bodo potrkali na vaša vrata kolporterji lepega in vsebinsko bogatega knjižnega daru Slovenske prosvetne zveze. Petih knjig, ki vam jih bodo raznašalci predložili in ponudili v nakup, se boste brez dvoma razveselili. Zbirka knjig obsega naslednja dela:

1. Koledar Slovenske Koroške 1952

Koledar (160 strani), ki ga je izdala Slovenska prosvetna zveza v Celovcu, je po svoji obliki in poleg koledarskega dela po temeljiti in aktualni vsebini, ki obravnava pereče probleme mnogovrstnih področij naše borbe za obstanek, poučnih člankih in leposlovju, kakor tabelah za praktično porabo, knjiga, kakršno si želi imeti vsakdo. Koledar Slovenske prosvetne zveze bo vaš zvest tovariš in spremljevalec skozi vse leto, ki ga boste z veseljem vzeli pogosto v roke.

2. Nadaljnje tri leposlovne knjige so izšle v založbi Mohorjeve družbe v Celju kot zvezek 100 in 101 priljubljenih Slovenskih večernic, kot nalašč prikladno čtivo za zimske večere. Te knjige so:

Julij Bračič: Graščinski stradarji

Požgana Radovna in druge zgodbe

F. S. Finžgar: V Triglavu.

Peta knjiga znamenitega ruskega pisatelja Leva N. Tolstega: Polikuška in druge povesti je iz založbe Prešernove knjižnice.

Zbirko petih lepih knjig dobite po zelo nizki ceni, ki jo vsakdo zmore, niti toliko ne stanejo kot liter vina. Z nabavo navedenega knjižnega daru boste obogatili vašo domačo knjižnico, sebi in družini pa boste za prosti čas privoščili plemenit užitek, ki ga nudi lepa knjiga.

BRNCA

Igralci brnške igralske skupine smo dne 9. decembra t. l. gostovali z Zigonovo dramo „Kadar se utrga oblak“ na Bistrici na Zilji. Nekoliko smo se bali, da številna množica gledalcev ne bo lahko razumela precej težko razumljive drame, toda na naše veselje so ji vsi sledili z največjo napetostjo in nestrpnostjo čakali, da se je zastor od dejanja do dejanja spet dvignil. Brnški igralci že lepo napredujejo in so kar domači na odru. Le včasih je še morda kateri premalo zbran in premalo pri stvari, kar ne sme pri nobeni predstavi popuščati. Iz pomanjkljivosti se učimo in potrudili se bomo, da bo vsaka nadaljnja predstava čim boljša.

čim bolj dovršeno višino. Prvi nastopi z Zigonovo dramo „Kadar se utrga oblak“ so že pokazali, da skupina napreduje k začrtanemu cilju. Povsod, kjer so igrali, so se ljudje prepričali, da je velika razlika med dobro naštudirano igro in nastopi, ki so jih običajno vajeni. Učinek igre je vse globlji in silnejši.

Ansambel brnške igralske skupine pa še plodonosno izpopolnjujeta dve igralski moči od Mestnega gledališča v Ljubljani, ki sta se odzvali povabilu in prišli na Koroško, da bi prak-

Slovenska prosvetna zveza naznanja

Vabilo

Slovensko prosvetno društvo „Edinost“ v Škofičah bo priredilo na Stefanovo, dne 26. decembra 1951, ob 14.00 uri pri Schützu

DVE VESELI URI

z burko „L a ž i z d r a v n i k a“ in več šaljivih prizorov za dobro voljo. Poleg tega bo še obilo petja.

Prisrčno vabimo k številni udeležbi od bližu in daleč!

GOSTOVANJE IGRALSKE SKUPINE IZ ŽIROV

Od 15. decembra gostuje na Koroškem igralska skupina iz Žirov. Gostujejo z igro „Prevarani soprog“ in so nastopili v Št. Janžu, Kotmari vesi, Dobrli vesi in v Šmihelu. Dne 22. t. m. pa bodo gostovali še v Zmotičah.

Povsod so drage goste ljubitelji slovenskega odra prisrčno pozdravili in z navdušenjem prisostvovali dovršenemu nastopu. Obširneje o uspelem gostovanju bomo poročali.

Prva elektrarna v Kortah

SMRTNIKOVA ELEKTRARNA

Skozi Korške peči, obrobljenimi z divjeromantičnimi skalami, sumi skozi 5 km dolgo strugo Korški potok. Na zgornjem koncu tega naravnega čuda je Franc Smrtnik, kmet v Kortah, izkoristil vodno silo tega hudournika in izgradil prvo elektrarno v okolici. Z napravo elektrarne je okoli 900 m visoko ležeče gospodarsko poslopje oskrbljeno z razsvetljavo, nova žaga in gospodarski stroji pa z električnim tokom. Tudi k Smrtnikovega poselstvu spadajo gostilna v Kortah je vključena v omrežje svetilnega toka.

Za mogočnim jezom se zbira potrebna množina vode za pogon turbine, ki je spravljena v ta namen zgrajenem prostoru.

Napravo celotne elektrarne je kmet Smrtnik poveril znani elektrotvrdki Haas & Co. v Celovcu. Tvrdka Haas & Co. je njej poverjeno nalogo pod tehničkim vodstvom elektro-mojstra Rudolfa Gutererija izpolnila v 5 mesecih na odličan način. Oskrbela je kompletno električno opremo sestojčo iz generatorja in vklonpe ureditve v strojnem prostoru, kakor okoli 1000 metrov dolgo prosto napeljavno s potrebnimi vzponi nad cesto in potokom, električno opremo za žago in motor in vse instalacije za razsvetljavo.

Osnutek za vodno napravo je delo gospoda inž. Alojzija Zengererja star v Celovcu, ki je ugodno stopnjo vodnega padca spretno izkoristil.

Vodno zgradbo, sestojčo iz jez, nadvodne ureditve, zatvornice, strojne hiše s podvodno ureditvijo je izdelal gradbeno podjetje Valentin Kavellar v Železni Kapli.

Kovaška dela pri napravi, kakor vodne grablje in dvigalno varnostno napravo, je oskrbela tvrdka Pavel Miksch v Železni Kapli.

Pokrajinski sliki harmonično prilagojena elektrarna je izpeljana z zmogljivostjo okoli 20 PS (ca 23 kw).

Gospodarska in stanovanjska poslopja Smrtnikove kmetije v strmih hribovitih svetih žarijo v električni razsvetljavi. Ni se treba več ukvarjati z nerodnimi petrolejkami in slabo razsvetljavo s svečami, žaga in gospodarski stroji pa so oskrbljeni z električnim tokom kot pogonsko silo.

Oče Smrtnik si je z napravo elektrarne postavil trajen spomenik, ko si je kot pionir modernega gospodarstva v tem od prometa oddaljenem kraju prvi osvojil koristi pridobitve moderne tehnike. Prva elektrarna v Kortah bo tudi pomembna za tujski promet, ki bo gotovo zajel tudi Korte.

Preteklo soboto so ob priložnosti skromne proslave in ob navzočnosti vseh pri gradnji udeleženi otvorili obratovanje nove elektrarne. Zal pa pri proslavi ni mogel biti navzoč pobudnik za elektrarno kmet Franc Smrtnik, ki je bil težko bolan in je nekaj dni nato umrl.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Petek, 21. december:

5.50 Pet minut za kmetijstvo — 6.10 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 10.45 Za ženo na deželi — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.10 Kar si želite — 14.30 Poročila. Pregled svetovnega tiska — 15.45 Pogled v svet — 16.00 Pevska ura — 18.45 Kmečka oddaja.

Sobota, 22. december:

5.50 Pet minut za kmetijstvo — 7.15 Pestra glasba — 8.30 Pozdrav zate — 9.00 Oddaja za podeželje — 9.30 Kar si želite — 11.15 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Pozdrav zate — 15.30 Solistična ura — 18.30 Slovenska narodna pesem — 21.05 Zabavni koncert.

Nedelja, 23. december:

7.15 Duhovni nagovor. Oddaja božičnih voščil — 8.10 Kmečka oddaja — 11.45 Zabavni koncert — 12.45 Kulturno zrcalo tedna — 13.00 Pozdrav za mesto in deželo — 15.15 Rešitev božične uganke.

Ponedeljek, 24. december:

6.10 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 9.00 Božična voščila — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.10 Stare božične pesmi — 16.00 Božične pripovedke — 20.30 Pastirske pesmi — 21.00 „Kmečki božič“.

Torek, 24. december:

6.30 Veseli božič! — 7.10 Slovenska oddaja — 8.05 Godba na pihala — 9.00 Mladinski zbori pojejo za božič — 10.00 Maša — 11.15 Slavnostni koncert — 14.00 Želi si kaj — 16.00 Španski božič — 16.45 Lepi valčki.

Sreda, 26. december:

7.15 Jutranji koncert — 7.15 Slovenska oddaja — 10.45 Lepe melodije — 14.00 Pozdrav zate — 17.45 Sport in glasba.

Četrtek, 27. december:

5.50 Pet minut za kmetijstvo — 6.10 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 10.45 Navet v življenjskih vprašanjih — 11.00 Veder dopoldne — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.10 Kar si želite — 14.30 Slovenska oddaja — 16.00 Znameniti umetniki — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 Solistična glasba — 19.15 Koncert iz Evrope.

Petek, 28. december:

5.50 Pet minut za kmetijstvo — 6.10 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 10.45 Za ženo na deželi — 11.00 Veder dopoldne — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 14.30 Narodne pesmi in glasba — 15.30 Pestre melodije — 16.20 Za mladino — 18.45 Kmečka oddaja.

RADIO LJUBLJANA

Petek, 21. december:

5.30 Pester glasbeni spored s plošč — 6.40 Gospodinjki nasveti — 12.40 Zabavna glasba, vmes objave — 13.00 Zanimivosti iz tehnike in znanosti, vmes pester glasbeni spored — 15.30 Zabavna glasba — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 16.20 Koncert po željah — 17.45 Melodije za razvedrilo — 19.15 Na harmoniko igra Milan Stante — 19.45 Zabavna glasba — 22.15 Za prijeten konec dneva — spored plesne glasbe.

Sobota, 22. december:

5.30 Pester glasbeni spored — 12.40 Zabavna glasba — 14.00 Iz jugoslovskega kulturnega življenja — 14.10 50 minut doma in po svetu — 15.10 Zabavna glasba — 15.30 Igramo po željah borcev in oficirjev J. A. — 18.00 Urednikova beležnica in pionirska pošta — 18.20 Hrvatska narodna glasba — 19.45 Zabavna glasba — 20.00

40 veselih minut — 20.40 Pisan spored vedrih melodij — 21.30 Igra Zabavni orkester Radia Ljub-

Nedelja, 23. december:

7.00 do 8.00 Pester glasbeni spored — 8.15 Zabavna glasba — 9.00 Literarno-glasbena oddaja — 11.00 Od pravljice do pravljice — 11.45 Želimo vas razvedriti — 12.40 Zabavna glasba — 13.10 Zeleli ste — poslušajte! — 15.10 Vesele skladbe za ustne harmonike — 15.30 Kmetijski nasveti — 15.45 Slovenske polke in valčki — 22.15 Melodije za odhiti in zabavo.

Ponedeljek, 24. december:

5.30 Pester glasbeni spored — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Slovenska narodna in umetna glasba — 14.30 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško — 19.15 Pesmi Štajarske in Prekmurja — 19.45 Zabavna glasba — 21.15 Zima v glasbenih motivih.

Torek, 25. december:

7.00 Jutranji koncert — 9.00 Slovenske narodne pesmi — 11.00 Od pravljice do pravljice — 13.00 Zeleli ste — poslušajte! — 19.00 Partizanski spomini — 19.10 Prikljubljene narodne pesmi — 19.40 Glasbene slike.

Sreda, 26. december:

5.30 Pester glasbeni spored — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Iz predalov pionirskega uredništva — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 18.00 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana — 18.30 Gospodarska oddaja — 18.45 Polke in valčki — 21.15 Iz zakladnice slovenskih skladateljev.

Četrtek, 27. december:

5.30 Pester glasbeni spored — 12.00 Pevci, ki smo jih nekoč radi poslušali — 12.40 Zabavna glasba — 13.00 Gospodinjki nasveti — 13.10 Iz Koroške v Belo Krajino (slovenske narodne) — 15.10 Zabavna glasba — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 16.00 Popoldanski simfonični koncert — 17.10 Umetne in narodne pesmi poje moški zbor SKUD „France Prešeren“ — 18.00 Lahka glasba — 20.00 Domače aktualnosti.

Petek, 28. december:

6.40 Gospodinjki nasveti — 13.00 Zanimivosti iz znanosti in tehnike, vmes pester glasbeni spored — 14.30 Študentski sekstet igra za dobro voljo — 15.30 Zeleli ste — poslušajte! — 16.20 Koncert po željah — 17.10 Slovenski napevi za ples in zabavo — 18.30 Pojo Fantje na vasi — 19.45 Zabavna glasba — 20.00 Tedenski zunanje-politični pregled — 20.20 Srečanje z znamenitimi umetniki — 21.00 „Svet v satiri in humorju“.

RADIO SCHMIDT

„Išča malega človeka“

Radio-aparati za vsakogar (obroki po dogovoru) elektro material, žarnice za domačo uporabo in prodajo. Moderna reparaturna delavnica. Študijo za snemanje na plošče.

Celovec, Bahnhofstrasse 22, Tel. 29-46

Praktični nasveti

Belo železno pločevino najbolje očistiš z nekaj kapljicami olja in z drobnim lesnim pepelom.

Svež kruh se lepo reže, če prej pomočiš nož v vrelo vodo.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 162/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

Objava

Slovenska kmečka zveza sporoča, da se je na razne želje odločila prirediti v Borovljah štiritjedenski

KUHARSKI TEČAJ

Posvetovalni sestanek za pripravo tečaja bo v nedeljo, 23. decembra 1951 ob 14. uri v prostorih Hranilnice in posojilnice pri Bundru v Borovljah.

Dekleta in žene, ki bi se tečaja rade udeležile, vabimo, da zanesljivo pridejo na to posvetovanje.

NA CESTI PADAJO NEPRENEHOMA ŽRTVE

Serija prometnih nezgod ne preneha. Ne samo ob času številnega tujkega prometa, temveč tudi v drugih mesecih, ko je manj motornih vozil na cesti, beremo v listih dnevno o prometnih nezgodah.

APA poroča, da je bilo v enem samem tednu v Avstriji 615 prometnih nezgod, od teh na Koroškem 63. Zalostna bilanca prometnih nezgod od 3. do 9. decembra izkazuje 17 mrtvih in 311 več ali manj poškodovanih žrtev. V 28. primerih so vozniki pobegnili, ne da bi se zanimali za ponesrečence. V 17-ih primerih so ugotovili, da je bila vzrok nezgode pijanost šoferjev.

V posameznih zveznih deželah izkazuje naslednje število nezgod: Dunaj 248 nezgod, 103 poškodovanih, 2 mrtva; Gradišćanska 9 nezgod, 6 poškodovanih, 2 mrtva; Koroška 63 nezgod, 34 poškodovanih, 2 mrtva; Nižja Avstrija 42 nezgod, 47 poškodovanih, 7 mrtvih; Zgornja Avstrija 36 nezgod, 22 poškodovanih, 2 mrtva; Salzburgska 49 nezgod, 14 poškodovanih, 2 mrtva; Štajerska 107 nezgod, 60 poškodovanih; Tirolska 37 nezgod, 11 poškodovanih; Predarlška 20 nezgod in 11 poškodovanih.

V istem času je bilo v celi Avstriji 69 požarov s skupno doslej ugotovljeno škodo 1.415.100 šilingov. Kot vzroke požarov so doslej ugotovili: v enem primeru požig, v enem primeru požig po otrocih, ki so se igrali, v štirih primerih samovžig, v petih primerih kratki stik; v enajstih primerih pomanjkljivost v izgradnji in v osem in dvajsetih primerih različni običajni vzroki. V osemnajstih primerih pa še vzroki niso dognani.

Vabimo

na zaključno prireditev in kuharsko razstavo gospodinjkega tečaja v Vogrčah, ki bo v nedeljo, 23. decembra 1951, pri Škofu v Vogrčah.

Razstava se otvori zjutraj ob 8. uri in razstavljeni predmeti se prodajajo do 6. ure zvečer.

Prireditev popolne ob 14. uri obsega:

- deklamacije,
- prizore,
- božično enodejanko,
- petje,
- govor.

Vse z veseljem pričakujemo. Prostovoljni prispevki zaželjeni.

Torbe za dame, v usnju in NYLON kakor potne torbe, aktovke, kovčke, nahrbtnike in denarnice pri

LEDERWAREN

MARKETZ

Celovec, Bahnhofstrasse 16 (Burg)
Lastna izdelava in reparaturna delavnica

Tečaji za gozdne posestnike

Dež. gozdno nadzor, za Koroško javlja, da bosta v okviru ukrepov za pospeševanje gozdarstva in sporazumno z zbornico za kmetijstvo in gozdarstvo na šoli za kmečko gozdarstvo v Töscheldorf-u dva tečaja za kmečke gozdne posestnike, vsak po 14 dni, in sicer v času od 21. januarja do 2. februarja 1952 in od 4. do 16. februarja 1952.

Tečajev se morejo udeležiti kmečki gozdni posestniki in kmečki sinovi.

Stanovanje in prehrano dobijo tečajniki v šoli za kmečko gozdarstvo.

Vsak tečajnik mora plačati kot tečajni prispevek 30 šil. in za preskrbo po 7 šilingov na dan.

Prijave je poslati direktno vodstvu šole za kmečko gozdarstvo (Waldbauernschule) v Töscheldorf-u, pošta Althofen in to najkasneje dva tedna pred pričetkom tečaja.

Pozor!

IZZREBANO ZAVAROVANJE

zavarovalnice

ASSICURAZIONI GENERALI

Pri žrebanju dne 17. XII. 1951 je bila izžrebana vrsta številke

2319

S tem odpade na vsako polico, ki ima zgoraj označeno izžrebano številko in ki ustreza pogojem žrebanja, zadetek v iznosu 1000 šilingov.

ASSICURAZIONI GENERALI

Ravnateljstvo za Avstrijo

„Podružnica Celovec-Klagenfurt“

10.-Oktober-Strasse 2.

Zahvala

Vsem, ki so našega ljubega očeta

Franca Smrtnika

posestnika v Kortah

v njegovi težki bolezni obiskovali in ga tolažili, izrekamo prisrčno zahvalo. Zahvaljujemo se nadalje vsem, ki so njemu v tako velikem številu izkazali zadnjo čast pri njegovem pogrebu. Posebej se zahvaljujemo preč. g. dekanu Alešu Cehnarju, ki je podelil rajnemu poslednje sv. zakramente. Nadalje se zahvaljujemo č. g. župniku Tomažu Holmarju za spremstvo pri mrtvaškem sprevedu in za tolažilne besede ob grobu. Zahvaljujemo se vsem bivšim izseljencem, ki so prihiteli k pogrebu, zlasti pa g. Jaku Reichmanu za njegove lepe besede, nadalje Karlu Prušniku, ki je govoril v imenu Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške ter g. Valentinu Kavellarju za besede v imenu kapeljških lovcev. Končno se zahvaljujemo domačim in selskim pevcem in vsem darovalcem vencev. Vse pa prosimo, naj se njega spominjajo v molitvi in jim kličejo Bog plačaj!

Korte, 18. XII. 1951.

Zalujoča družina

KINO-PREDSTAVE

CELOVEC

Carinthia

Dne 23. decembra ob 10. in 14. uri:

„Gullivers Reisen“

Od 21. do 23. decembra:

„Der Verrat des Surath Khan“

Od 25. do 27. decembra:

„Das Schiff der Verdammten“

Od 28. do 31. decembra:

„Liebe in Süden“ (barvni film)

Peterhof

23. decembra ob 10. in 14. uri:

„Narzis der unfz. Flieger“

Od 21. do 27. decembra:

„Auf einer Insel mit Dir“ (barvni film)

26. decembra ob 10. in 14. uri:

„Der kleine Däumling“

Od 28. do 31. decembra:

„Liebe an Bord“ (barvni film)

KRIVA VRBA

19. in 20. decembra:

„Der Weg nach Schanghai“

22. in 23. decembra:

„Die schwarze Rose“

25. in 26. decembra:

„Maria Walewska“

BOROVLEJE

22. in 23. decembra:

„Im Zeichen des Kreuzes“

25. in 26. decembra:

„Föhn“

Za božični nakup se priporoča trgovina

Hans Thomasser

Beljak, Widmannsgasse 33

ter želi svojim odjemalcem prav vesele božične praznike

Vesel božič in srečno Novo leto želijo

Dobra strokovna trgovina končno
tudi na obmejnem ozemlju:

**RADIO
ELEKTRO
GRAMOFON**

Podružnica celovške tvrdke

Radio Trinz

Največja izbira radio-aparatov — Vse za elektriko — Popravljalnica-polnitev baterij

Postrežba tudi v slovenskem jeziku

V ŽELEZNI KAPLI 60, (PRIBIL)

KONZUMNE ZADRUGE CELOVEC

(Kosumgenossenschaften Klagenfurt)

St.-Peter-Straße 5

Metallwarenfabrik Seebach

vorn. Emil Neher — Ges. m. b. H.

ST. RUPERT PRI BELJAKU

Emajlirana posoda iz je-
klene pločevine
cinasta posoda za kuhinjo
in gospodarstvo
kangle za prevoz mleka
in cinasto mlekarsko orodje

Rezan les,
pragove, drogove
surovo in impregnirano pri

Katz & Klumpp d. z. o. j.

najemnik **Fürnitzer Holzwerke** d. z. o. j.

žaga, obrat za impregniranje, lesna gradnja

želi vsem svojim dobaviteljem
vesele božične praznike in srečno Novo leto

Emajlirane posode iz
tvrdke Seebach kupite
najbolj ugodno pri

Josef Batelitsch

steklo, porcelan, posoda

Celovec, Benediktinski trg 5

O. H. G.

Friedrich Jungbauer

VELETRGOVINA Z ŽIVILI

Osrednja poslovalnica: Celovec — Klagenfurt
10.-Oktober-Straße 28, telefon 17-83 in 33-22

PODRUŽNICE:

Velikovec — Völkermarkt, glavni trg 144, telefon 89
Feldkirchen, sodnijsko poslopje, telefon 80
Wolfsberg, Ritzing 48, tel. 370

Vesel božič in veliko uspeha v novem
letu!

FRANZ
Rumwolf

uvoz mineralnega olja

Celovec, Stauderhaus

Deželni pridelki
žito

umetna gnojila,
semenja in
krompir

Peter

Schleicher

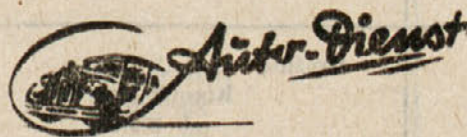
Celovec, Feldmarschall-Conrad-Platz

Krojaški mojster

Josef Rebmann

BELJAK, LEDERERGASSE 20

želi vsem svojim odjemalcem
vesele božične in praznike
in uspehov polno Novo leto

LUGER

Celovec, Völkermarkter Straße 58, telefon 23-43

Popravila motornih vozil, traktorjev in stabilnih motorjev

Franz Raunig

pekarna na paro in trgovina
z mešanim blagom

Celovec, Völkermarkter Strasse Nr. 70

Vesel božič in srečno Novo leto želijo

Koban Tomaž pd. Šmon Št. Kandolf	Janko Šaler Celovec	Družina Janko Čuden lesna trgovina Bistrica pri Št. Jakobu	Dipl. trg. Milan Breznik in žena Celovec
Družina Kuster Janez pd. Zulechner Mokrije	Družina Janez Žagar pd. Tomažič Vrđi	Mihi Gabriel gostilničar Št. Janž	Družina Pavlič mežnar Hodiše
Družina Franjo Ogris Celovec	Janko Male gostilna in trgovina Sele — Zgornji Kot	Kati in Toni Umek Škofiče	Družina Dr. Franci Zwitter Celovec
Družina Jakob Janežič Leše — Št. Jakob	želi vsem svojim gostom in odjemalcem, vesele božične praznike in srečno novo leto	Družina Pavel Zima Škofiče	Družina Tomaž Dumpelnik Steben
Dr. Matko Schwarwitsl odvetnik Dunaj	Družina Mirko Kumer pd. Črčej Blato pri Pliberku	Gregor Gabriel Leše	Vsem slovenskim sadjarjem in svojim odjemalcem želi vesele praznike in srečno Novo leto Inž. Marko Polzer drevosničar Št. Vid v Podjuni
Družina Lovro Kramer pd. Janšej Holbiče	Kristi Lajčaher Kotmaraves	Družina Rainer Valentin pd. Vran Log	Za pomladansko sajenje se priporočam z močnimi in odpornimi drevesci po ugodni ceni
Vsem cenjenim odjemalcem, prijateljem in znancem želi Martič Filip trgovina v Bilčovsu vesel božič in srečno novo leto 1952	Družina Joško Piček Sekira Otok	Družina Kunčič Tomaž Spodnja Kneža	Rado Janežič urednik Celovec
Družina Mohar—Gröblacher Škocijan	Družina Franc Aichholzer ravnatelj Spodnje Dobje	Družina Kompoš Tevžej mlinar Plašičče	Josip Lesjak Himmelberg
Družina Martin Berger pd. Pintar Sekira	Družine Dersola — Urbajs pd. Šmonk Dole Rožek	Vsem cenjenim odjemalcem gostom in prijateljem želi vesele božične praznike ter srečno novo leto Janko Ogris trgovina in gostilna v Bilčovsu	Družina Lutnik Labud
Simej Martinjak in žena gostilna „Simej“ v Narodnem domu v Št. Jakobu	Družina Robnik Franc Hom Zg. Trušnje	Družina Jurij Pečnik Podjuna	Lovro Potočnik Celovec—Pliberk
Tomaž Waste pd. Rup Grabštanj	Družina Šimen Gros Št. Peter na Vašinjah	Družina Dr. Mirt Zwitter Celovec	Martelak Ivan Slov. Javornik Slovenija
Kordeževa družina Holbiče	Družina Abujeva družina Zahome	Družina Bašnik Egidij Čahorče	Družina Blaž Singer Celovec
Družina Tomo Kupper Velikovec	Viktor Beve čevljar Celovec, Getreideg. 1	Družina Hauptmann Andrej Železna Kapla	Jurij Vidonig Celovec
Družina Danilo Kupper Gradec	Se priporoča za izdelavo novih čevljev in popravila. Solidna postrežba — zmerne cene	Družina Krasnik Matevž pd. Blatnik Št. Janž	Družina GABRIEL gostilna, žganjarna in stiskalnica sadja Leše pri Št. Jakobu
Družina Maks Kaki uradnik Logaves	Družina Dr. Sienčnik Doberla vas želi vsem znancem srečno Novo leto	Družina Lapuš Florijan Podsinja ves	

Vesel božič in srečno Novo leto želijo

Smojeva družina Spodnje Borovlje Ledenice	Družina Zdravko Hartmann Korte	Prangarjeva družina Zmotiche—Brnca	Družina Vinko Gröblacher pd. Hofovc kmet izdelava strešne opeke iz cementsa, kletarstvo sadjevca Deščice, Vrba
Družina Čimžar Mirko Čahorče	Dr. Franc Petek in družina Velikovec	Družina Lombar Cirkovče	
Družina Prušnik Karl Celovec	Rutarjeva družina Kotmara ves	Petrova družina Zahomc	Anton Štober kovaški mojster Konatiče Wernberg
Smrtnikova družina Korte	Sramsčnikova družina Zgornja vesca	Jožef Wurzer gostilna in trgovina Žoprače	Družina Kolčnik Šmarjeta pri Pliberku
Hranilnica in posojilnica Velikovec	Maksimovič Živko Kotmaraves	Kovarjeva družina Št. Jakob v R.	Kmetijska zadruga Bela— Železna Kapla
Družina Valentin Kelih Lobnik, Železna Kapla	Čimžar Joško trgovina Kotmaraves	Costilna MARICA Logaves	Družina Poglič pd. Požarnik Spodnji Breg
Hobjanova družina Loče pri Št. Ilju		Družina Franc Hanin Cirkovče	Čebul Jernej učitelj v pokoju Kamnik
Franc Stesl Pinjaves	Dr. Kr. Pušnik živinozdravnik Št. Jakob	Hanzi Schwann pd. Mežnar, lovec Logaves	Jesenikovi v Lipi nad Vrbo
Aichholzer Janez pevovodja Logaves	Franc Legat Podgorje	Janez Mikl Pečnica	Prhovceva družina v Podnu
Dr. Tone Jelen Dunaj	Družina Krušic Janez krojač Sekira	Opetnik Gregor čevljarstvo Pliberk	Milka Wieser Marenberg Slovenija
Male Pavel Sele Zgornji Kot	Sablatnik Joško kovač Semislavče		Družina Kanzian Maks Rožek
Družina Gabriel Janko Breg pri Rožeku	Družina Janez Miklavčič izdelava cemetnih izdelkov Gorinčiče pri Št. Jakobu v Rožu	Mička Košat Dunaj	Družina Pavli Zima Pulpače
Družina Janez Weiss krojaštvo Št. Janž		Biceljnova družina na Rutah pri Bistrici nad Pliberkom	Čemernjak Franciska Tehanče
Družina Kori Perč Holbiče	Peter Štornik prevoznik Št. Jakob	Družina Nolti Černic lestna trgovina Log pri Vrbi	Družina Hartman Libuče
Družina Uršič Martin Potok Št. Peter na V.			Družina Zele Dob pri Pliberku
Jakob Morak in družina Ribnica, Št. Peter na V.	Družina Franc Prušnik Lobnik, Železna Kapla	Družina Anton Knez Lobnik, Žel. Kapla	Potočnik Štefan tesarski mojster Pliberk

Vesel božič in srečno Novo leto želijo

Ludwig Gehrutz KLAGENFURT-WIEN

CELOVEC

Vsem našim odjemalcem in prijateljem vesele božične praznike in uspešno novo leto želi najstarejša koroška trgovina z železnino

JOHANN EINICHER

EISENWADELN - AKTIENGESELLSCHAFT
KLAGENFURT

EISENHOF
trgovina
Kramergasse 2

ustanovljena 18-17
skladišča
Lastenstrasse 15

Železo in železnina vsake vrste hišno in kuhinsko orodje
peči in štedilniki

FRANCE RUTAR TRGOVINA za elektrotehniko, kolesa, železnino, oro- dje, štedilnike, peči, sodje, šipe, bar- ve, papir, šolske in pisarniške potrebščine Tel. 20. Doberla vas	Košarjeva družina gostilna Sv. Lucija	Tonče Schlapper Celovec	Družina Maček Ignacij kolarstvo Pliberk
	Hanzi Štornik Leše	Družina Možina Jožef Dob	Družina Anton Gabriel kolarstvo Št. Janž
Krznarjeva družina Plešive	Nachbar France inšpekcija Jadranske zavarovalnice Cirkovče	Družina Anton Gril Plaznica	Družina Košutnik Tomaž Globasnica Andrej Mičej ščetar Št. Vid v Podjuni
Janahova družina Reka pri St. Jakobu	Janez Egartner Svatne pri St. Jakobu	Družina Milan Alojzij Frenar Blato	Družina Štefan Martin Gutovnik Šmarjeta
Družina Kačnik pd. Jogr Mala ves - Skocijan	Kolenik Janez Simon Borovlje	Opetnik Blaž krojaštvo Pliberk	Rožanova družina Preblje
Markova družina Brnca	France Wernik gosp. svetovalec Slovenske kmečke zveze Celovec	Družina Kos Janez Šmarjeta	Družina Apovnik Janez Zdove Senčni kraj
Družina Andrej Lajčaher mlinar Kotmara ves	Tvrdka Fritz Erich tkalnica Pliberk	Boštjančič Pavel kovač Branča ves	Družina Prosekar Tomaž pd. Razaj Plešive
Družina Besser Račiče, St. Petar na V.	Katz Joško Bošank Dob	Družina Sienčnik Hojnik Mokrije	Družina Srienc Stanko Žvabek
Hutter Janez slikarstvo Pliberk	Družina Krušič Franc pd. Rupi Velinja ves	Družina Mörth Franc Bistrica	Družina Družina Kušej Srienc Blato
Družina Košutnik France nameščeneč Globasnica	Družina Slemnik Olga Zagrad - Prebalje	Družina Janez Jernej Št. Vid v Podjuni	Družina Janez Jernej Št. Vid v Podjuni

FRANC LEDERER

St. Jakob v Rožu

izdelava strešne opeke in cementnih izdelkov vseh vrst

Vesele božične praznike in srečno novo leto želi

Möbelhaus Rudolf Slama

CELOVEC, KLAGENFURT, ST. VEITER STRASSE 15

Vesel božič in srečno Novo leto želijo

RADLMAYR

Preproge, pregrinjala
blago za pohištvo, posteljnina
in namizni prti

BELJAK-VILLACH, POSTGASSE 3

RESTAVRACIJA

Volkskeller

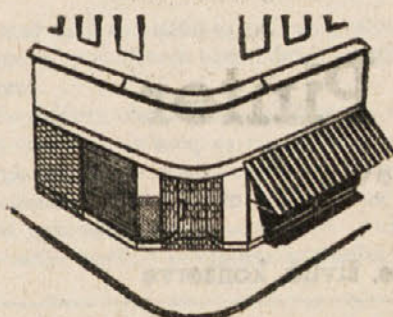
CELOVEC

Harmonike / Gramofonske plošče
Piščalni instrumenti / Radio-aparati

Musikhaus Hergeth

CELOVEC, BURGGASSE 23
poleg Spitra

Vsa popravila

Vesele božične praznike in srečno novo leto
želi

RICHARD SCHERZER

gradnja pročelj in ključavničarstvo

CELOVEC, PRIESTERHAUSGASSE 3

Družina

Franc Kovačič
strojno mizarstvo

Podjersberg

Hanzi Schwann
pd. Mežnar, lovec

Loga ves

Družina **Borovnikova Borovlje**
želi vesele praznike in srečno novo
leto

Družina

Mihi Einšpiler
pd. Črnej

Zgornja vesca

Družina

Rudolf Slavko
Rudolf

Bistrica nad Pliberkom

Družina

Kušej France
trgovina

Šmihel pri Pliberku

Družina

Matevž Rainer
lesni trgovec

Loga ves

Družina

Kajžnik-Strelc

Svatne - Področica

Družina

Jurij Dragašnič
mlinar

Vinare 10 Vrba

Trgovina **Renko Borovlje**

želi vsem znancem in prijateljem
prav vesele praznike in srečno novo
leto 1952

Družina **Vavti**

Hanin
Šmihel pri Pliberku

Družina

Galob-Trupe

Zgornje Tehanče—Malošče

Urabl nova družina

Otož

Družina

Franc Uršič
kmet

Loče

Družina

Jože Serajnik
pd. Serajnik

Svatne - Področica

Hranilnica in posojilnica **Glinje**

želi vsem članom in vlagateljem ve-
sel božič in srečno Novo leto
Načelstvo

Inž. **Čistimir Bauer**

Tresnja ves v Zilji

Loiz Baumgartner in žena

Št. Jakob v R.

Hauptmanova družina

Otož

Družina

Gröblacher-Martinova

na Trebinji — Št. Ilj

Vesele božične praznike in srečno
Novo leto želi vsem znancem in pri-
teljem

Družina **Turk**

Resnica

Krebs Karl

Borovlje

Popi Trap

Celovec

Kosmova družina
in **Hubert Ferčnik**

Sveče

Družina **Kerž**

Bela, Zel. Kapla

Brežjak France

Celovec

Družina

Mihael Schleicher

Loga ves

Družina

Maks Nachtigal

Celovec

Družina

Urch Olipic

Trnje

Vsem znancem, pevcem in pevkam
želi vesele božične praznike in srečno
novo leto

SIMEN WRULICH

pevovodja

Radiše

Družina

Rulic
pd. Tomažič

Kočuha

Družina

Franz Schnabl

trgovina

Celovec-St. Rupert

Maisengasse 1

Vesele božične praznike in srečno
novo leto želi

Štefan Andrecs

trgovina železnine

CELOVEC, KARFREITSTR. 9

HAAS & CO.

Elektro - naprave, za luč in moč, elektro - orodje vseh vrst,
-motorji, radio, gramofonske plošče

CELOVEC, BAHNHOFSTRASSE 3

Eisenhof

BRATJE MICHORL

posetnika: **H. & P. STERNAT**

na debelo trgovina železnine na drobno

BELJAK, GLAVNI TRG

Vesel božič in srečno Novo leto želijo

Radio Schmidt

želi vsem svojim odjemalcem vesele praznike in srečno Novo leto

Najceneje proizvajamo:

popolne mlatilnice s širokim
hobnom in popolnim
čiščenjem . . . . . sil. 11.950.—

puhala za seno:
za rezanje in spravlanje sena,
slame in silirane krme . . . sil. 5.300.—

hišne mline:
za koruzo, žito in
pšenično moko . . . . . sil. 2.525.—

mline-drobilce: . . . sil. 580.—

motorne kosilnice:
motor s 5 — 6 PS . . . . . sil. 9.600.—

Michael Mayers Wwe.

izdelava kmetijskih strojev
DEUTSCH-LANDSBERG

Hermann Pinter

uvoz - veletrgovina

sadje, zelenjava, južno sadje, živila, konzerve

Celovec

Rennplatz 4, telefon 13-84

**Franz
Liegl**

Mestna garaža in delavnice,
oddaja bencina in diesel-olja

Celovec

Völkermarkter Ring 14

Franc Cijan vdova

trgovina
južnega sadja

CELOVEC, KARDINALSKI TRG 7

Vodilna hiša usnjenih izdelkov

Veit Mühlbacher sen.

CELOVEC

Rainerhof

**KÄRNTNER
DRUCKEREI**

DER KÄRNTNER DRUCK- UND
VERLAGS-GESELLSCHAFT M.B.H.

CELOVEC

VIKTRINGER RING 26, TEL. 30-90, 20-05

**Friedrich
Lenneschmidt**

telefon: 14-13

CELOVEC, HERRENGASSE 6

Redni avtopromet:

Dunaj — Celovec

Celovec — Lienz

Hranilnica in posojilnica Borovlje
vsem članom in vlagateljem veseli
božič in srečno Novo leto

Natčelstvo

IVAN LOMŠEK

zaloga strojev, šivalnih strojev, koles
in drugo blago

Zagorje — Dobrla ves

Vesele praznike in srečno Novo leto
želi vsem koroškim Slovencem

**Demokratska fronta delovnega ljudstva
Pokrajinski odbor**

Vesele praznike in mnogo kulturno-prosvetne razgibanosti v novem
letu vsem Slovenskim prosvetnim društvom, pevskim zborom in vsem
prosvetašem ter ljubiteljem slovenske prosvete želi

Slovenska prosvetna zveza

Vsem kmečkemu ljudstvu, vsem
funkcionarjem in zaupnikom veseli in
zadovoljen božič in pridelkov obilno
leto 1952 želi

**Slovenska kmečka zveza
Pokrajinski odbor**

Zveza slovenskih zadrug r. z. z. o. j.

Celovec, Pavličeva 7, telefon 21-29

želi vsem včlanjenim zadrugam, njihovim odborom in članom vesele
božične praznike in uspehov polno leto 1952!

Hranilnice in posojilnice, Kmečke gospodarske zadruge in Živinorejske
zadruge, bodo služile tudi v novem letu 1952 gospodarskim koristim
našega ljudstva z vsestransko gospodarsko dejavnostjo!

Postani zadružnik in član naših zadrug, s tem boš izboljšal svoje gospo-
darske uspehe v novem letu 1952!

Vsem bivšim sotrpinom-izseljen-
cem želi vesele božične praznike in
srečno Novo leto

Zveza slovenskih izseljencev

Vsem svojim članom želi zadovoljne
božične praznike in srečno Novo leto

**Zveza bivših partizanov Slovenske
Koroške — Glavni odbor**

Vsem bivšim političnim priporni-
kom, obsojencem in vsem žrtvam
fašističnega nasilja želi vesele božič-
ne praznike in srečno Novo leto

**Slovenska sekcija
bivših političnih internirancev
in obsojencev**

Vesel božič ter uspešno Novo leto
želi slovenski in avstrijski antifašistič-
ni mladini na Koroškem

**Pokrajinski odbor Zveze slovenske
mladine**

**Pokrajinski odbor Zveze slovenskih
žena**

želi vsem znancem, materam in že-
nam Slovenske Koroške veseli božič
in srečno Novo leto.